De positie van Engels in het mbo

Verkennend onderzoek 2025/26

Erik Keppels (KBA Nijmegen)
Bianca Leest (KBA Nijmegen)
Thomas Oostendorp (KBA Nijmegen)
Alice Visschedijk (Expertisecentrum Nederlands)

13 juli 2026

KBA Nijmegen

Projectnummer: K2025.035

© 2026 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting 1

1 Inleiding 5

2 Onderzoeksvragen 7

3 Onderzoeksmethoden en respons 9

4 De invulling van Engels in het mbo 13
4.1 Totaaloverzicht Engels in het curriculum 13
4.2 Generieke eisen voor Engels 15
4.2.1 Aanbod 15
4.2.2 Resultaten 16
4.3 Beroepsspecifieke eisen voor Engels 21
4.3.1 Aanbod 21
4.3.2 Resultaten 26
4.4 Keuzedelen met Engels 28
4.4.1 Aanbod 28
4.4.2 Resultaten 29
4.5 Extracurriculair Engels 30
4.6 Haalbaarheid van Engels op het mbo 30
4.7 Beroepsgerichtheid van Engels op het mbo 32
4.8 Toekomstige aansluiting en doorlopende leerlijn van vmbo naar mbo-4 32
4.9 Doorlopende leerlijn vmbo via mbo-niveaus 2 en 3 naar mbo-4 35

5 Engels in relatie tot de drievoudige kwalificatieopdracht 37
5.1 Kwalificatie voor beroepen 37
5.2 Kwalificatie voor doorstroom naar vervolgopleiding 40
5.3 Kwalificatie voor deelname aan de maatschappij 43

6 Conclusies en aanbevelingen 45
6.1 De positie en invulling van Engels in het mbo 45
6.2 Uitdagend en haalbaar Engels ten behoeve van de drievoudige kwalificatieopdracht 48
6.3 Aanbevelingen voor Engels mbo-4 49

Bijlage – Omschrijving beheersingsniveau per vaardigheid 53

Managementsamenvatting

Sinds het studiejaar 2012-2013 is generiek Engels een verplicht examenonderdeel voor alle mbo-4 studenten. Dit is bedoeld om hen goed voor te bereiden op de arbeidsmarkt, de maatschappij en het vervolgonderwijs – de zogenoemde drievoudige kwalificatieopdracht van het mbo. Het Ministerie van OCW heeft KBA Nijmegen en Expertisecentrum Nederlands gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren met als hoofdvraag: *In hoeverre draagt de huidige positie en invulling van Engels in het mbo bij aan de drievoudige opdracht van het mbo voor nu en in de nabije toekomst? Hierbij dient rekening te worden gehouden met wat haalbaar en uitdagend is voor mbo-studenten en in het toeleverend onderwijs wordt aangeleerd.* In de verkenning is deskresearch uitgevoerd, zijn kwantitatieve DUO-data van resultaten Engels en aanvullende data van mbo-instellingen geanalyseerd, zijn negen 1-op-1 interviews met diverse stakeholders en deskundigen gehouden, vijf groepsinterviews met in totaal 22 docenten en andere professionals van meerdere mbo-instellingen, groepsinterviews met drie marktsegmenten van SBB en vier interviews met betrokkenen vanuit verschillende hogescholen.

De mate waarin Engels op het mbo voorkomt

Engels kan vanuit vier manieren onderdeel zijn van een opleiding in het mbo: vanuit de generieke eis voor niveau 4 opleidingen, vanuit een beroepsgerichte mvt-eis die in het kwalificatiedossier is opgenomen, vanuit een keuzedeel, en extracurriculair. Engels is als generiek vak verplicht op mbo-niveau 4, met landelijke ERK-eisen: B1 voor lezen en luisteren in het centraal examen en A2 voor schrijven, spreken en gesprekken voeren in de instellingsexamens. Bijna alle studenten op niveau 4 volgen Engels, slechts een klein deel heeft vrijstelling (7%); ruim 30 procent volgt een opleiding met beroepsspecifieke eisen voor Engels; 3 procent volgt een keuzedeel Engels. Engels is op niveau 2 en 3 niet verplicht, maar een substantieel deel van de studenten komt er toch mee in aanraking via beroepsspecifieke eisen (ruim 30%) en keuzedelen (ruim 20%). Extracurriculair Engels (zoals Cambridge-certificaten) komt weinig voor en wordt vooral benut door studenten in het kader van excellentieprogramma's, internationalisering en tweetalig onderwijs.

Beroepsspecifieke eisen en keuzedelen

De beroepsspecifieke eisen voor Engels verschillen sterk tussen kwalificaties, zowel in vaardigheden als in ERK-niveaus. Op niveau 4 wordt in veel opleidingen alle vijf vaardigheden geëist, terwijl op niveau 2 en 3 vaker slechts enkele vaardigheden (bijvoorbeeld lezen van handleidingen) worden gevraagd. Globaal liggen de beroepsspecifieke ERK-niveaus rond A2 op niveau 2, een mix van A2/B1 op niveau 3 en een mix van A2/B1/B2 op niveau 4. De examinering daarvan is lokaal georganiseerd, vaak geïntegreerd in de Proeve van Bekwaamheid, en cijfers worden niet landelijk geregistreerd. Naast deze eisen bestaan generieke en beroepsgerichte keuzedelen Engels op verschillende ERK-niveaus, waarvan vooral het keuzedeel op A2/B1 voor doorstroom naar niveau 4 en het beroepsgerichte A1/A2-keuzedeel voor studenten zonder eerdere ervaring met Engels relevant zijn.

Beperkte beroepsgerichte invulling van Engels op het mbo

In de praktijk krijgt Engels op mbo-4 vooral een generieke invulling, ook als er beroepsspecifieke eisen zijn. Docenten en instellingen geven aan dat dit vooral een pragmatische keuze is: tijdgebrek om voor elke opleiding aparte beroepscontexten te ontwikkelen, en de druk van (voornamelijk ingekochte) generieke examens sturen het onderwijs naar een efficiënte, examengerichte

aanpak. Hierdoor worden Engelse lessen weinig gekoppeld aan concrete beroepssituaties, terwijl juist dat als motiverend en betekenisvol wordt ervaren. De verkenning signaleert dat er nauwelijks aparte beroepsgerichte Engelse lessen bestaan en dat de generieke aanpak bijdraagt aan een lage motivatie bij studenten.

Hoge cijfers voor examens Engels en weinig uitdaging op het mbo

De examenresultaten voor generiek Engels op mbo-4 zijn hoog: gemiddeld een 7,6 voor het centraal examen en een 8,4 voor de instellingsexamens, met slechts ruim één procent onvoldoendes onder gediplomeerden. Voor beroepsspecifiek Engels laten gegevens van enkele roc's zien dat de resultaten gemiddeld rond een 7,6 liggen. Voor keuzedelen Engels wordt landelijk alleen geregistreerd of ze behaald zijn, niet met welke cijfers. In de slaag-zakregeling kan één van de vakken Nederlands, rekenen of Engels een 5 zijn, mits de andere twee ten minste een 6 zijn. Omdat het aandeel onvoldoendes bij Engels veel lager is dan bij Nederlands en rekenen, wordt Engels relatief vaak gebruikt om een onvoldoende in één van de andere generieke vakken te compenseren. De hoge cijfers en het lage aandeel onvoldoendes wijzen erop dat de examens over het algemeen gemakkelijk gehaald kunnen worden. Breder onderzoek laat zien dat maar een minderheid van de studenten de Engelse lessen als uitdagend ervaart.

Doorlopende leerlijn vmbo-mbo loopt uit de pas

De huidige ERK-eisen voor Engels in het vmbo zijn nog niet vastgelegd, maar in nieuwe conceptexamenprogramma's worden deze gestaafd aan ERK-niveaus. Voor vmbo-gl/tl betekent dit een verhoging van de eisen en komen deze op B1 te liggen, en daarmee voor de vaardigheden Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven hoger dan de huidige generieke eisen voor mbo-4. Onderzoek toont dat veel vmbo-gl/tl-leerlingen nu al op B1-niveau presteren voor deze vaardigheden. Daarmee dreigt een situatie waarin dat Engels op het mbo in de toekomst nog minder uitdaging zal bieden voor instromers vanuit het vmbo.

Behoefte vanuit drievoudige kwalificatieopdracht

Ten aanzien van kwalificatie voor de arbeidsmarkt komen er weinig signalen dat mbo-gediplomeerden tekortschieten in Engels, maar de rol van Engels wordt wel belangrijker nu werkplekken internationaler worden en Engels vaker nodig is in contact met collega's en klanten/patiënten. Werkgevers vragen vooral om betere spreek- en gespreksvaardigheden en vakjargon, en in kwalificatiedossiers liggen de eisen voor deze vaardigheden vaak al hoger dan de generieke mbo-4-eisen. Voor vervolgonderwijs geldt dat het gemiddelde niveau van mbo-4-gediplomeerden voldoende is voor het hbo, al ziet men variatie tussen studenten. In het hbo zijn spreek- en gespreksvaardigheden nodig op niveau B2. Voor deelname aan de maatschappij wijzen recente analyses op een groeiende behoefte aan Engels, door social media en migratie, met vooral vraag naar spreek- en gespreksvaardigheden in alledaagse situaties.

Aanbeveling 1: ophoging generieke eisen Spreken en Gesprekken voeren

Aan de oppervlakte zijn er weinig knelpunten: Engels wordt niet als beleidsprobleem ervaren, de cijfers zijn hoog en aansluiting op arbeidsmarkt en vervolgonderwijs lijkt overwegend goed. Onder de oppervlakte blijkt echter dat Engels niet uitdagend is, weinig beroepsgericht wordt ingevuld en dat generieke mbo-4-eisen dreigen achter te lopen op vmbo-gl/tl en hbo. We bevelen daarom aan om het ERK-niveau voor spreken en gesprekken voeren op mbo-4 generiek te verhogen van A2 naar B1, in lijn met de beoogde vmbo-eisen en de behoefte vanuit arbeidsmarkt, vervolgonderwijs en maatschappij. Er is zowel ruimte voor als behoefte aan ophoging. Gezien het beperkte aantal onvoldoendes lijkt die ruimte in de breedte aanwezig in mbo-4, inclusief de groepen waarvan

wordt aangegeven dat ze meer moeite met Engels zouden hebben, zoals NT2-studenten en instromers die niet direct vanuit het vmbo instromen en mogelijk een tijd geen Engels onderwijs hebben gevolgd (zij-instromers en een deel van de opstromers vanuit mbo-2 en -3). Het bereiken van het vereiste mbo-eindniveau Engels vraagt bij deze typen instromers echter mogelijk grotere inspanningen dan bij de reguliere vmbo-mbo-instromers.
In de verkenning blijkt ook duidelijk dat angst bestaat bij een deel van de stakeholders en het werkveld voor ophoging van eisen Engels. Angst dat minder studenten hun diploma halen, dat minder mbo-2 en mbo-3 studenten de overstap naar mbo-4 aan zullen durven, dat meer onderwijstijd nodig is voor Engels die liever besteed wordt aan vakvaardigheden, Nederlands en rekenen. Hoewel de hoge cijfers voor Engels en de nu makkelijk haalbare examens de kans klein maken dat die knelpunten bij ophoging ook daadwerkelijk zullen optreden, is het verstandig om de beweegredenen van een eventuele ophoging expliciet te benoemen. Communiceer daarbij ook duidelijk dat een ophoging haalbaar is, en dat het niet ophogen ook tot ongewenste gevolgen als een gebrek aan motivatie bij studenten kan leiden (als vmbo-eisen omhooggaan).

Aanbeveling 2: meer beroepsspecifieke invulling van het Engels

Daarnaast wordt aanbevolen om beleid te vormen dat is gericht op het betekenisvoller en beroepsspecifieker invullen van Engels op mbo-4, met nadruk op vaktaal en beroepscontext. Dat vraagt om gezamenlijk onderzoek met het werkveld naar belemmeringen en naar mogelijkheden om het aantal examens Engels te verminderen en de examens beroepsgerichter in te steken.

1 Inleiding

Het Ministerie van OCW heeft KBA Nijmegen en Expertisecentrum Nederlands gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren naar de positie en invulling van Engels in het mbo. Sinds het studiejaar 2012-2013 is generiek Engels een verplicht examenonderdeel voor alle mbo-4 studenten. Dit is bedoeld om hen goed voor te bereiden op de arbeidsmarkt, de maatschappij en het vervolgonderwijs – de zogenoemde drievoudige kwalificatieopdracht van het mbo. Naast deze kwalificatieopdracht is het voor de generieke vakken in het mbo ook van belang dat er een goede aansluiting is met het voortgezet onderwijs. Het SLO heeft, in opdracht van OCW, nieuwe conceptexamenprogramma's ontwikkeld voor de moderne vreemde talen, waarin de niveaus voor Engels in het voortgezet onderwijs grotendeels worden verhoogd. Hierdoor zouden de vereiste niveaus voor bijna alle Engelse taalvaardigheden in het vmbo-gl/tl hoger komen te liggen dan wat momenteel van mbo-4 studenten wordt gevraagd. In schooljaar 2025/26 heeft het SLO deze conceptexamenprogramma's beproefd. SLO en CvTE leveren definitieve versies uiterlijk op 1 september 2026 op aan OCW, waarna ze door OCW worden vastgelegd in een ministeriële regeling.

Verkenning naar de gewenste positie en invulling van Engels in het mbo

Een integraal besluit over de doorlopende leerlijn van vo naar mbo voor generiek Engels is dan ook noodzakelijk, met het belang van de student als uitgangspunt. Om tot een weloverwogen en samenhangend besluit te komen, is het nodig te onderzoeken hoe Engels momenteel is opgenomen in mbo-kwalificaties en in hoeverre dit nog aansluit bij de drievoudige kwalificatieopdracht.

Engels kan vanuit vier manieren onderdeel zijn van een opleiding in het mbo: vanuit de generieke eis voor niveau 4 opleidingen, vanuit een beroepsgerichte mvt-eis die in het kwalificatiedossier is opgenomen, vanuit een keuzedeel, en extracurriculair.

Sinds 2012-2013 is Engels verplicht voor alle mbo-4 studenten. Dit is een *generieke eis*. Het te behalen ERK-niveau voor niveau 4 mbo-studenten is in het Examen- en kwalificatiebesluit WEB vastgesteld. De examinering van Engels bestaat uit een centraal examen (CE) voor lezen en luisteren op niveau B1 en instellingsexamens voor (IE) schrijven, spreken en gesprekken voeren op niveau A2. Het instellingsdeel mag beroepsgericht geëxamineerd worden en kan zowel in aparte als in één (geïntegreerd) examen worden afgenomen. Het is ook mogelijk om op een hoger niveau te examineren, de instelling kan dit echter niet verplichten. Het examenresultaat per type examen wordt door DUO geregistreerd. Engels telt mee in de zak-slaagregeling van de generieke vakken. Eén van de vakken Engels, Nederlands en rekenen mag een eindcijfer 5 hebben, mits voor de andere twee vakken minimaal een 6 is behaald (de zogenoemde 'compensatieregeling').

Engels kan daarnaast een *beroepsgerichte mvt-eis* vormen van een kwalificatie. Als de vertegenwoordiging van onderwijs en bedrijven samen in SBB-verband Engels van belang vinden voor een beroep en kwalificatie, dan wordt een mvt-eis in het kwalificatiedossier opgenomen. De mbo-instelling bepaalt zelf hoe Engels in de lessen en examinering wordt vormgegeven.

Studenten op alle mbo-niveaus kunnen een *keuzedeel* Engels volgen. Deze zijn generiek van aard (op ERK-niveau A2/B1 of B1/B2) of beroepsspecifiek (A1/A2). Generieke keuzedelen worden op dezelfde manier geëxamineerd als generiek Engels op niveau 4 en bestaan uit een CE voor lezen en luisteren en IE voor de drie overige vaardigheden.

Tot slot is het ook mogelijk om *extracurriculair* Engels te volgen op het mbo, dus Engels buiten de opleiding om. Hier zijn geen vaste eisen aan verbonden. Deze resultaten worden als 'Examen van overige onderdelen' vermeld op de resultatenlijst, maar DUO registreert deze gegevens niet.

2 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag luidt: *In hoeverre draagt de huidige positie en invulling van Engels in het mbo bij aan de drievoudige opdracht van het mbo voor nu en in de nabije toekomst? Hierbij dient rekening te worden gehouden met wat haalbaar en uitdagend is voor mbo-studenten en in het toeleverend onderwijs wordt aangeleerd.*

Voor dit onderzoek zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Voor welke mbo-niveaus en opleiding(en) is generiek of beroepsgericht Engels een verplicht generiek of (onderdeel van een) specifiek examenonderdeel voor diplomering?
2. Wat houdt het aanbod aan keuzedelen gericht op Engels in, is het generiek of beroepsgericht? En van welke mbo-niveaus en opleidingen zijn de studenten afkomstig die deze keuzedelen kiezen? Welke redenen hebben deze studenten om het keuzedeel te willen volgen?
3. In hoeverre bieden instellingen studenten de mogelijkheid om Engels extracurriculair te volgen? En zo ja, van welke opleidingsniveaus en opleidingen zijn deze studenten afkomstig? En welke redenen hebben zij om dit vak extracurriculair te willen volgen?
4. Op welke ERK-niveaus worden de generieke en beroepsgerichte Engelse taalvaardigheden als keuzedeel, generiek of (als onderdeel van een) specifiek examenonderdeel gegeven? En voor welke mbo-niveaus en opleidingen gelden deze ERK-niveaus?
5. Wat zijn de redenen dat generiek of beroepsgericht Engels in het mbo wordt aangeboden als keuzedeel, generiek of (onderdeel van een) specifiek examenonderdeel?
6. Hoe zijn de studentenresultaten verdeeld over mbo-niveaus en/of opleidingen voor Engels als keuzedeel, generiek, (onderdeel van een) specifiek examenonderdeel en als extra curriculair vak verdeeld over het instellings- en centraal examencijfer (voor zover beschikbaar)?
7. Wat is het kwantitatief en kwalitatief (neven)effect van de compensatieregeling waar mbo-4 studenten voor generiek Engels gebruik van kunnen maken?
8. Wat is het huidige en verwachte toekomstige, op basis van het SLO-voorstel, beheersingsniveau van het Engels onder de instroom van studenten in het mbo?
9. In hoeverre worden mbo-studenten uitgedaagd om generiek of beroepsgericht Engels op een hoger niveau af te ronden dan vereist voor hun diploma, op basis van kwantitatieve en kwalitatieve inzichten?
10. In hoeverre draagt de huidige positie en invulling van het Engels in het mbo bij aan voldoende Engelse taalvaardigheden voor afgestudeerden zodat zij nu en in de nabije toekomst succesvol kunnen doorstromen naar vervolgonderwijs, arbeidsmarkt en functioneren in de maatschappij?
11. In hoeverre is het gevraagde (ERK-)niveau voor Engels als generiek of specifiek (beroepsgericht) examenonderdeel uitdagend en haalbaar voor mbo-studenten, mede gegeven de huidige examenresultaten?
12. Welke aanbevelingen zijn op basis van deze verkenning te geven over de positie en invulling van Engels voor mbo-4 studenten? Hierbij dient rekening te worden gehouden met:
    a. wat studenten nodig hebben voor de nabije toekomstige arbeidsmarkt, maatschappij, doorstroom naar vervolgonderwijs;
    b. het SLO voorstel voor de (nieuwe) ERK-niveaus in het vo;
    c. wat haalbaar en uitdagend is voor mbo-studenten (gegeven de examenresultaten van studenten).

3 Onderzoeksmethoden en respons

Startgesprekken en deskresearch

Het project is gestart met een gesprek met OCW op 2 juli 2025, waarin kennis is gemaakt, de onderzoeksopzet is doorsproken en werkafspraken zijn gemaakt. Op dezelfde dag is ook een overleg geweest met OCW en DUO, om de verzameling van data in het bezit van DUO goed af te stemmen (wat is nodig, wat is beschikbaar, en hoe en wanneer kan dit geleverd worden?). Daarna is een verkennend gesprek uitgevoerd met de MBO Raad/Kennispunt Taal en Rekenen, waarin onder meer is besproken hoe docenten kunnen worden benaderd.

In de voorbereidende fase is ook deskresearch uitgevoerd. Onder meer de SLO-rapporten Verkenning ERK-niveaus (2023) en Aansluiting Engels vmbo-tl en mbo (2014) zijn bestudeerd. Gedurende het onderzoek is de deskresearch uitgebreid met documentatie die via websearch en gesprekspartners zijn verkregen, zoals de handreiking vrijstelling generieke examens Nederlands, rekenen en Engels, de concept examenprogramma's vmbo et cetera.

Kwantitatieve data

Het kwantitatieve deel van het verkennend onderzoek heeft als doel om een cijfermatig inzicht te geven in het aanbod en de resultaten van de vier vormen van Engels in het mbo: de generieke eisen Engels, beroepsspecifieke eisen Engels, keuzedelen met Engels en extracurriculair Engels. Daarbij is gekeken naar zowel bekostigd als niet-bekostigd onderwijs.

Hieronder wordt beschreven welke databronnen zijn gebruikt, welke informatie deze hebben opgeleverd, hoe de bronnen zijn gecombineerd en wat de belangrijkste beperkingen zijn. Voor de samenvoeging van de verschillende bronnen is uitgegaan van het schooljaar 2023/24, omdat voor dat jaar de meest complete en consistente gegevens beschikbaar waren.

a) Analyses van DUO

De belangrijkste kwantitatieve bron zijn analyses die DUO heeft geleverd op basis van hun diploma-register. Dit bevat gegevens over het verplichte generieke examenonderdeel Engels en over de keuzedelen Engels.

Er is *geaggregeerde* informatie opgevraagd over het aantal diploma's en de bijbehorende diplomaresultaten, zoals het aantal en aandeel voldoendes, de gemiddelde cijfers en spreiding van de eindcijfers, het instellings- en het centraal examen. De gegevens zijn uitgesplitst naar mbo-niveau, leerweg, sector(kamer) en ERK-niveau. Dit laatste om inzicht te krijgen in diplomaresultaten van studenten die generiek Engels op een hoger niveau hebben afgerond. Ook is informatie opgenomen over het aantal gevolgde en behaalde keuzedelen waarin Engels voorkomt voor studenten waarvoor een diploma is geregistreerd in het mbo.

Belangrijk is dat DUO alleen over complete en betrouwbare informatie beschikt voor *behaalde diploma's* van *bekostigde instellingen*. Gegevens van studenten zonder diploma ontbreken, hierdoor kunnen de resultaten anders uitvallen dan wanneer deze studenten er wel tussen zaten. Daarnaast worden diploma's van niet-bekostigde instellingen slechts beperkt geregistreerd bij DUO (nbi's zijn niet verplicht diplomagegevens aan te leveren). Van circa een vijfde van deze diploma's is informatie beschikbaar, afkomstig van 34 verschillende niet-bekostigde instellingen.

Daarnaast vormt de statistische beveiliging van DUO-data voor een extra beperking. De verstrekte tabellen zijn geaggregeerd, waardoor geen inzage bestaat in onderliggende aantallen en

cijfer per opleiding. Cellen met minder dan vijf waarnemingen zijn gemaskeerd. Om dat verlies te beperken moesten er keuzes gemaakt worden met totalen en selecties. Voor bepaalde uitsplitsingen blijft informatie ontbreken door te kleine aantallen. Zoals bijvoorbeeld diploma's met generiek Engels op een hoger niveau, of oude keuzedelen die zelden voorkomen.

b) Openbare data DUO

Aanvullend zijn openbare onderwijsdata van DUO gebruikt over studentenaantallen per mbo-opleiding. Deze gegevens geven inzicht in het aantal deelnemers aan generiek Engels op mbo-niveau 4, en vooral in het aantal studenten dat een opleiding volgt met beroepsspecifieke eisen voor Engels. In deze bestanden wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen bekostigd en niet-bekostigd onderwijs.

c) Hulpbestanden van SBB

Van de SBB-website is aanvullende informatie gehaald over mbo-opleidingen. Door koppeling van erkende opleidingscodes aan DUO-gegevens over studentenaantallen zijn uitsplitsingen als sectorkamer en niveau toegevoegd. Daarnaast biedt SBB per opleiding informatie over de beroepsspecifieke eisen voor moderne vreemde talen in het profieldeel van kwalificatiedossiers. Voor welke taal deze gelden (bijvoorbeeld Engels, Engels of Duits of MVT naar keuze), voor welke vaardigheden, en op welk ERK-niveau.
Deze informatie over de eisen is ook gekoppeld aan de studentenaantallen van DUO, wat inzicht biedt in het aanbod en de omvang van opleidingen met deze eisen.

SBB voert jaarlijks de Monitor keuzedelen uit om te onderzoeken hoe mbo-instellingen keuzedelen inzetten. Op de SBB-website staat een interactief dashboard met onder andere het aanbod en gekozen keuzedelen voor deelnemende instellingen.[1] Hiervan is gebruikt gemaakt om inzicht te krijgen in deelname aan keuzedelen in Engels in 2023. Niet alle instellingen hebben echter deelgenomen aan de monitor. In 2023 hebben 24 ROC's, 4 beroepscolleges en 1 niet-bekostigde instelling meegedaan. Vooral beroepscolleges en nbi's zijn ondervertegenwoordigd.

d) Casestudies bij mbo-instellingen

Er is vanaf september 2025 contact gezocht met 25 mbo-instellingen om specifieke resultaten per opleiding te kunnen verkrijgen. Er zijn 14 bekostigde en 11 niet-bekostigde instellingen benaderd, zowel per telefoon als per mail. In eerste instantie zijn vooral instellingen benaderd die voldeden aan deze selectiecriteria:

- bekostigde mbo-instellingen (target was 6):
  - gesorteerd op hoogste aantal studenten in opleidingen met Engels als mvt-eis,
  - vervolgens 1 beroepscollege gekozen met hoogste aantal opleidingen
  - en 5 roc's vanuit elke regio (verdeling Noord, Zuid, Oost, West, Midden)
- niet-bekostigde instellingen (target was 3)
  - Gesorteerd op hoogste aantal opleidingen met Engels als mvt-eis
  - Vervolgens hoogste per regio geselecteerd (Zuid, Midden, West) (Noord en Oost kwamen niet in de lijst voor)

Er is gevraagd om geanonimiseerde cijfers over deelname en behaalde resultaten te delen over Beroepsgericht Engels en Extracurriculair Engels. Aan niet-bekostigde instellingen is daarnaast

[1] https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificatiestructuur/keuzedelen/monitor-keuzedelen/

gevraagd om gegevens te delen over deelname en behaalde resultaten ten aanzien van Keuzedelen Engels (voor generiek Engels zijn bij nbi's geen resultaten opgevraagd om de bevragingslast te verlagen mede gezien dat deze voor een deel van de nbi's via DUO zijn verkregen). Het bleek echter moeilijk om de gewenste data te verkrijgen. Daarom zijn er meer instellingen benaderd, waarbij de onderverdeling in regio's is losgelaten.

Een kleine meerderheid van de benaderde instellingen gaf aan ons niet te kunnen of willen helpen. Bij vijf instellingen is met iemand gesproken die wel mee wilde werken, maar waarbij het uiteindelijk toch niet gelukt is om de gevraagde gegevens met ons te delen. In één geval werd aangegeven dat er toch andere prioriteiten waren en bij vier instellingen wilde de contactpersoon ons graag helpen, maar lukte het niet om de gevraagde gegevens te verschaffen. Er werd meerdere malen aangegeven dat het vooral lastig was omdat de gegevens al gearchiveerd waren. Dit betekende dat het veel expertise én tijd kostte om de gegevens uit het volgsysteem te halen. Het ontbrak deze instellingen zowel aan de expertise als aan tijd om dit te kunnen realiseren.

Uiteindelijk is het voor drie bekostigde instellingen en één niet-bekostigde instelling gelukt om kwantitatieve data te delen. De gegevens zijn op geaggregeerd niveau aangeleverd, vergelijkbaar met de methode van DUO (waarbij "<5" voor aantallen kleiner dan 5 wordt gepresenteerd).

Naast kwantitatieve data is er bij drie bekostigde en twee niet-bekostigde instellingen kwalitatieve data opgehaald. Dit was in de vorm van een individueel gesprek met de contactpersoon over de manier waarop Engels binnen de instelling wordt aangeboden en getoetst. Contactpersonen waren meestal beleidsadviseurs en in een enkel geval een docent Engels.

(Groeps)interviews

Verspreid over de maanden september en oktober 2025 zijn negen 1-op-1 interviews gehouden met diverse *stakeholders en deskundigen* (online, via Teams). Er zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van JOBmbo, CvTE, Stichting Levende Talen, SBB, SLO, NRTO, VH, BVMBO en VNO/NCW & MKB-NL (incl. Bovag en Actiz).

In de week van 27 oktober 2025 zijn vijf groepsinterviews gehouden met in totaal 22 *professionals van meerdere mbo-instellingen* waaronder Summa College, MBO Rijnland, ROC van Amsterdam, ROC van Twente, Yonder, ROC Nijmegen, Da Vinci College, Nova College, Firda, SintLucas, ROC Midden Nederland en Koning Willem I College. Twee groepsinterviews zijn gehouden met docenten en oud-docenten en drie met voornamelijk domeinmanagers, teamleiders en beleidsmedewerkers (met Engels in de portefeuille). De werving heeft via de MBO Raad plaatsgevonden.

Ook zijn in de week van 1 december 2025 twee interviews met in totaal drie *studenten* gehouden. In eerste instantie is geprobeerd om studenten te benaderen via JOBmbo. Na contact met JOBmbo is afgesproken om een aanmeldlink voor deelname aan een groepsinterview te presenteren in de Whatsapp-groep van JOBmbo. In die Whatsapp-groep zitten ongeveer 1.500 leden. Studenten konden zich aanmelden voor groepsinterviews gepland in de week van 8 september. Deze actie heeft niet tot aanmeldingen geleid. Vervolgens is besloten om studenten te werven via de contacten met mbo-instellingen in de casestudies. Door het moeizame verloop van de casestudies is uiteindelijk besloten om tien docenten Engels direct te benaderen met de vraag of zij studenten attent wilden maken op deelname aan groepsinterviews op 1 december (voor studenten van niveau 2 en 3) en op 2 december (voor studenten van niveau 4). Ook is aan de

studenten de mogelijkheid geboden om een korte enquête in te vullen, die uiteindelijk door één student is ingevuld.

Aanvullende (groeps)interviews
Aanvullend op de hiervoor beschreven interviews is in 2026 een aantal interviews gehouden met de focus op de huidige positie en invulling van het Engels op het mbo in relatie tot de drievoudige kwalificatieopdracht van het mbo.

Vervolgonderwijs
In februari en maart 2026 is daartoe contact gelegd met de Vereniging Hogescholen en vervolgens met het Landelijk Informatie- en Expertisecentrum Aansluiting hbo (LICA). Via deze weg zijn aansluitcoördinatoren mbo-hbo benaderd met de vraag of zij – of collega's – wilden meewerken aan een groepsgesprek. Het verzoek is besproken in het LICA-overleg, en daarna zijn de aansluitcoördinatoren twee keer via e-mail benaderd; één keer door de voorzitter van het LICA, één keer door een onderzoeker. Dit heeft geleid tot vier online interviews in mei 2026 met in totaal vijf personen van vier verschillende hogescholen.

Arbeidsmarkt
In februari en maart 2026 is contact gelegd met het SBB met het verzoek om drie marktsegmenten bereid te vinden deel te nemen aan een groepsgesprek. Voor die gesprekken zijn de bedrijfsvertegenwoordigers gevraagd en niet de onderwijsvertegenwoordigers, vanwege de nadruk op de behoefte en het oordeel van de arbeidsmarkt. Bij de selectie van marktsegmenten is gekozen voor twee marktsegmenten bij sectorkamers met de meeste niveau 4 opleidingen met beroepsspecifieke eisen Engels/MVT (waarbij ook is gekeken naar verschillende eisen voor de vijf vaardigheden) plus een marktsegment waarbij geen niveau 4 opleidingen met beroepsspecifieke eisen Engels/MVT zijn. In die eerste categorie is gekozen voor de marktsegmenten Maritiem (sectorkamer Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem), Procesindustrie en laboratoria (sectorkamer Techniek en gebouwde omgeving), in de tweede categorie voor Assisterende in gezondheidszorg (sectorkamer Zorg, welzijn en sport).
In april 2026 zijn drie groepsgesprekken gehouden met als topics de benodigde beheersingsniveau Engels in mbo-4 beroepen (nu en in de toekomst), het feitelijke beheersingsniveau Engels van mbo-4-gediplomeerden, het proces van totstandkoming van beroepsspecifieke eisen Engels in (het onderhoud van) kwalificatiedossiers, en de afweging voor het wel/niet opnemen van beroepsspecifieke eisen Engels (incl. het bepalen van het ERK-niveau). Bij het gesprek met marktsegment Maritiem waren drie van de elf bedrijfsvertegenwoordigers aanwezig. Het gespreksverslag is op 7 mei besproken met het gehele marktsegment ter controle en aanvulling: men kon zich vinden in het verslag. Bij het gesprek met marktsegment Procesindustrie en laboratoria waren drie van de zes bedrijfsvertegenwoordigers aanwezig, en bij het gesprek met marktsegment Assisterenden in gezondheidszorg waren ze alle vier aanwezig. Gespreksverslagen zijn teruggelegd ter controle.

4 De invulling van Engels in het mbo

4.1 Totaaloverzicht Engels in het curriculum

Totaaloverzicht deelname aan Engels op het mbo

Studenten in het mbo kunnen, afhankelijk van hun gekozen opleiding en onderwijsinstelling, verschillende vormen en combinaties van Engels onderwijs volgen. *Binnen* het curriculum wordt Engels op drie manieren aangeboden.

a) Generieke eisen Engels (basis): dit zijn algemene taalvaardigheidseisen voor Engels in het basisdeel die gelden voor alle mbo-4 opleidingen.
b) Beroepsspecifieke eisen Engels (profiel): dit zijn eisen die per opleiding kunnen verschillen gericht op het beheersen van Engels in de context van het specifieke beroep. Ze gelden voor bepaalde opleidingen op niveau 2, 3 en 4 in het profielgedeelte van de opleiding.
c) Keuzedelen Engels (keuze): naast de verplichte eisen bieden instellingen op alle niveaus mogelijkheden om één van de drie keuzedelen Engels te volgen. Deze keuzedelen zijn generiek of beroepsgericht.

Als *aanvulling* op het reguliere curriculum kunnen studenten extracurriculair Engels volgen.

Alle vormen van Engels komen zowel in het bekostigde als in het niet-bekostigde onderwijs voor. In volgende paragrafen worden de verschillende vormen van Engels in het mbo nader besproken. Vooraf laten we in tabel 4.1 een overzicht zien van de deelname aan de verschillende typen Engels in het curriculum naar mbo-niveau (de deelname aan extracurriculair Engels is landelijk niet bekend, maar komt volgens mbo-instellingen in zeer beperkte mate voor).

Tabel 4.1- Overzicht van deelname Engels (2023)

		mbo-1	mbo-2	mbo-3	mbo-4
Opleidingen					
a) Generieke eisen Engels					100%
b) Beroepsspecifieke eisen Engels	*Engels*		19%	28%	32%
	Engels of andere MVT		4%	6%	3%
Totaal (=100%)		18	156	239	315
Studenten					
a) Generieke eisen Engels					93%*
b) Beroepsspecifieke eisen Engels	*Engels*		21%	21%	26%
	Engels of andere MVT		10%	12%	4%
c) Keuzedelen Engels **	*Engels A1/A2 in beroepsonderwijs*	2%	12%	4%	0%
	Engels A2/B1	0%	8%	16%	0%
	Engels B1/B2	0%	1%	1%	3%
Totaal (=100%)		14.721	78.437	101.594	262.320

Bron: DUO en SBB, bewerking KBA Nijmegen.
* schatting o.b.v. diplomagegevens, waaruit bekend is dat circa 7% van de studenten mbo-4 een vrijstelling voor Engels heeft (zie 4.2.2).
** er is gebruik gemaakt van de meest betrouwbare totale schatting van het volgen van keuzedelen, waar het gaat over keuzedelen die zichtbaar zijn op diploma's.

Mbo 4: Studenten komen op mbo-4 vanzelfsprekend in aanraking met Engels aangezien het een verplichte generieke eis is, tenzij ze een vrijstelling hebben gekregen. Die eis geldt voor ruim 260 duizend studenten binnen 315 opleidingen in 2023. Een kwart van de mbo-4 studenten volgt een opleiding met aanvullend beroepsspecifieke eisen voor Engels, en nog eens vier procent volgt een opleiding met beroepsspecifieke eisen voor Engels of een andere moderne vreemde taal (mvt). Het volgen van keuzedelen komt nauwelijks voor op niveau 4 (twee van de drie keuzedelen mogen niet worden gevolgd vanwege een ondoelmatige overlap met de kwalificatie-eisen van mbo 4); Het keuzedeel 'Engels B1/B2' is hiervan het meest voorkomend, maar betreft slechts 3%.

Mbo 2 en 3: Op niveau 2 en 3 zijn geen verplichte generieke eisen voor Engels. Studenten komen dus in principe alleen met Engels in aanraking via beroepsspecifieke eisen en keuzedelen (uitzondering komt later in het hoofdstuk aan bod). Een vijfde van de studenten op niveau 2 en 3 volgt een opleiding met beroepsspecifieke eisen voor Engels. Het aandeel opleidingen waarvoor dit geldt is echter op niveau 3 groter dan op niveau 2 (28% versus 19%). Daarnaast volgt tien procent van niveau 2 en 12 procent van niveau 3 een opleiding met beroepsspecifieke eisen voor Engels *of* een andere mvt. Het keuzedeel 'Engels A2/B1', gericht op generieke vaardigheden, wordt het vaakst gevolgd op niveau 3 (16%). Studenten kunnen dit keuzedeel gebruiken om een vrijstelling aan te vragen voor generiek Engels op mbo-4 (de examencommissie beslist). Studenten op niveau 2 volgen het beroepsgerichte keuzedeel 'Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs' het vaakst, met een aandeel van 12 procent.

Entree: Engels komt nauwelijks voor binnen het curriculum van entree-opleidingen. Er zijn geen generieke eisen voor entree, en er bestaan geen opleidingen met beroepsspecifieke opleidingen op entreeniveau. Wel kunnen studenten keuzedelen Engels volgen, maar dit gebeurt weinig. Het meest gevolgde keuzedeel is 'Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs', dat gevolgd wordt door ongeveer 1 procent van de studenten. In de rest van de rapportage laten we entree achterwege.

Beleid en invulling Engels op het mbo

Bij enkele instellingen is er specifiek beleid rondom Engels, maar bij veel andere niet, zo geven instellingen in interviews aan. Daarbij verschilt het per mbo-instelling – en ook per domein, opleiding of locatie – hoe precies met Engels wordt omgegaan. Zo zijn er bijvoorbeeld verschillen in hoe Engels in het kader van beroepsspecifieke eisen uit een kwalificatiedossier wordt ingevuld en geëxamineerd. Bij de ene instelling wordt Engels op mbo-2 en mbo-3 alleen door middel van keuzedelen aangeboden, bij de andere is er Engels voor alle studenten op mbo-2 en mbo-3. Het komt voor dat een instelling elke student de mogelijkheid biedt om een keuzedeel Engels te kiezen, vaker is de keuze beperkt en kan een keuzedeel Engels alleen bij specifieke opleidingen worden gevolgd. Bij een enkele mbo-instelling worden studenten actief gestimuleerd om een examen Engels op een hoger dan vereist niveau te proberen, veel vaker stelt de examencommissie als eis dat eerst examen op het vereiste niveau wordt behaald. Ook verschilt het per mbo-instelling en soms per domein of locatie of een nulmeting Engels wordt gedaan om te zien op welk niveau een student bij instroom Engels beheerst. De verschillen in het beleid rondom Engels vertalen zich ook terug in het aantal uren les dat voor Engels wordt gegeven. Bij de meeste instellingen is 1 lesuur per week de norm voor niveau 4 studenten, maar het komt ook voor dat 2 uren les per week wordt gegeven. Er zijn ook opleidingen die Engels gelijk in het eerste studiejaar examineren en waarbij in het vervolg van de opleiding geen Engels meer wordt gegeven.

4.2 Generieke eisen voor Engels

De generieke eisen Engels voor mbo-4 zijn gebaseerd op het Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen (ERK). De inhoud van deze eisen (zie bijlage), de wijze van examinering en de manier waarop het resultaat wordt meegeteld, zijn vastgelegd in het examen- en kwalificatiebesluit van de WEB. Instellingen moeten voldoen aan deze landelijke regelgeving. Het centraal examen (CE) wordt standaard afgenomen op ERK-niveau B1, en het instellingsexamen (IE) op niveau A2. Het CE toetst de vaardigheden lezen en luisteren en het IE de vaardigheden spreken, gesprekken voeren en schrijven. Het cijfer voor het CE is een oordeel dat gebaseerd is op een mix van opgaven die lezen en luisteren omvatten. De drie domeinen die in het instellingsexamen aan bod komen worden in de praktijk veelal apart getoetst en hier wordt een gemiddelde over berekend. Het gemiddelde van het IE en het cijfer voor het CE worden weer gemiddeld tot het eindcijfer voor Engels.
De ERK-niveaus zijn harde eisen waaraan studenten moeten voldoen om te slagen. Voor het centraal examen (CE) Engels in mbo-4 is inhoudsvaliditeit systematisch geborgd: het examen meet het ERK-niveau. Bij instellingsexamens is geen centrale landelijke borging van de inhoudsvaliditeit: of het IE daadwerkelijk het ERK-niveau valide meet, kan per instelling verschillen. Er zijn sectorale afspraken gemaakt over valide exameninstrumenten, waarmee een gelijke kwaliteit zoveel mogelijk wordt geborgd. Het staat instellingen vrij om zelf het instellingsexamen op basis van deze afspraken te ontwikkelen, het eigen of gezamenlijk ontwikkelde examen nog extern te laten certificeren of in te kopen bij een examenleverancier die voor dat examen gecertificeerd is. Dit betekent dat de kwaliteit van toetsing en validatie kan verschillen per instelling. Wel is het zo dat de afspraak is: inkopen, tenzij. Bij veel instellingen worden deze examens dan ook ingekocht bij een examenleverancier die gecertifieerd is voor dat examen, één van de grootste leveranciers is ICE. De (eigen) examencommissie zal in elke situatie het instellingsexamen Engels moeten vaststellen, daarop houdt de inspectie toezicht.

4.2.1 Aanbod

De generieke eisen Engels A2/B1 gelden voor alle 315 mbo-4 opleidingen/kwalificaties. In principe volgen daarmee ruim 260 duizend mbo-4 studenten Engels. In Tabel 4.2 is de verdeling van mbo-4 opleidingen en studenten naar sectorkamer te zien.

De sectorkamers Techniek en gebouw omgeving en Voedsel, groen en gastvrijheid vertegenwoordigen elk het grootste aandeel mbo-4 opleidingen, met elk 23 procent. Hun aandeel studenten is echter lager, beide tien procent. In deze sectoren is sprake van verhoudingsgewijs kleine opleidingen.

De sectorkamer Zorg, welzijn en sport toont een tegenovergesteld beeld: hoewel het aandeel opleidingen relatief laag is met 11 procent, volgt bijna veertig procent van de mbo-4 studenten een opleiding in deze sector. In deze sector is sprake van verhoudingsgewijs grote opleidingen.

De sectorkamer Creatieve industrie en ICT is redelijk evenwichtig vertegenwoordigd, met respectievelijk 13 procent van de opleidingen en 15 procent van de studenten.
Andere sectorkamers, zoals Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem, Handel en Zakelijke dienstverlening en veiligheid, komen iets minder voor in het aandeel opleidingen of studenten. Specialistisch vakmanschap heeft de kleinste aandelen en verhoudingsgewijs hele kleine opleidingen.

Tabel 4.2 – Verdeling mbo-4 opleidingen en studenten naar sectorkamer (2023)

	Opleidingen	Studenten
Creatieve industrie en ICT	13%	15%
Handel	8%	10%
Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem	10%	5%
Specialistisch vakmanschap	6%	1%
Techniek en gebouwde omgeving	23%	10%
Voedsel, groen en gastvrijheid	23%	10%
Zakelijke dienstverlening en veiligheid	6%	10%
Zorg, welzijn en sport	11%	39%
Totaal (=100%)	315	262.320

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen

4.2.2 Resultaten

Aantal behaalde diploma's mbo-4

In de volgende tabel staat het aantal behaalde diploma's van mbo-studenten niveau 4 die examens hebben gemaakt voor het vak Engels met generieke eisen in 2023. Bijna negentig procent van de gediplomeerden op mbo-4 heeft het vak op het standaardvereiste niveau gehaald. Daarnaast heeft 12 procent van de gediplomeerden het vak op een hoger niveau behaald. Studenten mogen een examen Engels doen op een hoger niveau dan het standaardvereiste niveau, waarbij een verzoek wordt beoordeeld door de examencommissie van de mbo-instelling. Van diverse stakeholders en mbo-instellingen horen we dat de regels vaak niet duidelijk zijn voor docenten en studenten en dat examens op een hoger niveau niet actief worden gestimuleerd. Graafschap College wordt door stakeholders genoemd als goed voorbeeld, waar studenten op niveau 4 zelf het niveau van Engels mogen kiezen en aan het begin van de opleiding een oefentoets krijgen als hulpmiddel om een niveau te kiezen. De praktijk is echter meestal dat examencommissies eisen dat eerst het examen van het vereiste niveau moet worden gehaald alvorens een examen op een hoger niveau mag worden geprobeerd.

Het instellingsexamen is op drie verschillende ERK-niveaus afgenomen (A2, B1 en B2), en het centraal examen op twee niveaus (B1 en B2). De meeste niveau 4 gediplomeerden die de examens op een hoger niveau hebben afgenomen, deden dit met een IE op niveau B1 en het CE op het standaardvereiste niveau (8%). Nog eens twee procent legde zowel het IE als het CE op een hoger niveau af namelijk B1/B2.

In totaal zijn er bijna 4.300 vrijstellingen goedgekeurd en gebruikt om aan de generieke eisen voor Engels op mbo-4 te voldoen. Dit gaat om zo'n zeven procent van het totaal aantal behaalde diploma's.

Tabel 4.3 – Aantal behaalde diploma's mbo-4 generiek Engels; bekostigd onderwijs (2023)

	Mbo-4	
ERK-niveau	*aantal*	*%*
Engels A2/B1 (standaardniveau)	51.731	88%
Hoger niveau totaal	6.978	12%
Engels A2/B2 (IE +0, CE +1)	279	0%
Engels B1/B1 (IE +1, CE +0)	4.783	8%
Engels B1/B2 (IE +1, CE +1)	1.317	2%
Engels B2/B1 (IE +2, CE +0)	72	0%
Engels B2/B2 (IE +2, CE +1)	527	1%
Subtotaal	58.709	100%
- Aantal vrijstellingen	4.283	
- Geen informatie beschikbaar	2.318	
Totaal	65.310	

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen
* wegens privacy zijn cellen met minder dan 5 aantallen niet exact weergegeven.
Totalen zijn berekend zonder exacte waarden van deze cellen, waardoor de som kan afwijken.

Zoals hierboven besproken, is in totaal 12 procent van de (unieke) mbo-4 diploma's behaald op een hoger niveau Engels dan het standaardvereiste niveau (meestal het IE en niet het CE). Tabel 4.4 geeft nadere uitsplitsingen. Het behalen van Engels op een hoger ERK-niveau komt aanzienlijk vaker voor binnen de bol-leerweg (15%) dan binnen de bbl-leerweg (3%). Studenten mbo-4 die Engels op een hoger niveau hebben behaald volgen verhoudingsgewijs vaker een opleiding in de sector 'Creatieve industrie en ICT', 'Voedsel, groen en gastvrijheid', 'Handel' of 'Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem'.

Tabel 4.4 – Behaalde diploma's mbo-4 op hoger dan vereiste niveau; naar leerweg, sector (2023)

		Standaard	Hoger	Totaal
Leerweg	bbl	97%	3%	13.598
	bol	85%	15%	45.111
Sector	Bovensectoraal	93%	7%	623
	Creatieve industrie en ICT	75%	25%	7.542
	Handel	81%	19%	5.764
	Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem	83%	17%	2.431
	Specialistisch vakmanschap	91%	9%	501
	Techniek en gebouwde omgeving	91%	9%	5.430
	Voedsel, groen en gastvrijheid	80%	20%	5.714
	Zakelijke dienstverlening en veiligheid	92%	8%	5.640
	Zorg, welzijn en sport	94%	6%	25.065
Totaal		88%	12%	58.709

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen

Onvoldoendes Engels bij behaalde diploma's

In Tabel 4.5 staan het aantal en aandeel onvoldoendes van gediplomeerden voor het instellingsexamen, centraal examen en eindcijfer Engels. Van de gediplomeerden op het standaardvereiste niveau heeft 1,2 procent een onvoldoende als eindcijfer. Dit percentage is vergelijkbaar bij gediplomeerden die één van de examens op een hoger niveau hebben afgenomen: ook daar ligt het rond de 1 procent. In totaal gaat het om iets meer dan 700 onvoldoendes voor Engels in 2023. De tabel maakt ook duidelijk dat het aandeel onvoldoendes hoger ligt bij het centraal examen dan bij het instellingsexamen.

Tabel 4.5 – Gediplomeerden met onvoldoende voor Engels mbo-4 (2023)

ERK-niveau	Instellingsexamen		Centraal examen		Eindcijfer		Totaal aantal gediplomeerden (100%)
Engels A2/B1 (standaardniveau)	672	1,3%	3.455	6,7%	646	1,2%	51.731
Engels A2/B2 (IE +0, CE +1)	<5	Ca. 0-2%	21	7,5%	<5	Ca. 0-2%	279
Engels B1/B1 (IE +1, CE +0)	78	1,6%	111	2,3%	37	0,8%	4.783
Engels B1/B2 (IE +1, CE +1)	10	0,8%	159	12,1%	11	0,8%	1.317
Engels B2/B1 (IE +2, CE +0)	-	-	-	-	-	-	72
Engels B2/B2 (IE +2, CE +1)	17	3,2%	37	7,0%	7	1,3%	527
Totaal							**58.709**

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen

De meeste gediplomeerden die in 2023 op mbo-niveau 4 een onvoldoende op het centraal examen hebben behaald, konden dit compenseren met een voldoende op het instellingsexamen. Dit verschil is nog sterker bij gediplomeerden die zowel het IE als het CE op een hoger niveau hebben afgenomen. Bij gediplomeerden die alleen het instellingsexamen op een hoger niveau hebben afgenomen, valt dit verschil weg, omdat deze groep minder vaak een onvoldoende haalt voor het centraal examen.

Compensatie bij slaag-zakregeling bij behaalde diploma's

Om een diploma te halen moet een mbo-4 student voldoen aan de slaag-zakregeling voor de generieke vakken Nederlands, rekenen en Engels. Het minimum resultaat dat behaald moet worden is een (afgeronde) 5 en is slechts voor één van de generieke vakken toegestaan. Heeft een student een 5 behaald voor Engels, dan kan dat worden gecompenseerd met een 6 of hoger voor Nederlands èn Rekenen.

De volgende tabel laat het aandeel onvoldoendes zien op de generieke vakken Engels, Nederlands en Rekenen van de mbo-4 gediplomeerden in 2023. Let op, het gaat hier om gediplomeerden, dus alle onvoldoendes zijn gecompenseerd. Tevens betreft het hier alleen gegevens van examens rekenen die onder het nieuwe rekenregime vallen. Van studenten die in 2023 het rekenexamen nog onder het oude rekenregime maakten, telde het cijfer niet mee voor het diplomabesluit en dus ook niet voor de compensatieregeling.
Het percentage onvoldoendes ligt bij Nederlands en Rekenen met ruim zeven procent hoger dan bij Engels (ruim 1%), waaruit valt te concluderen dat Engels vaker wordt gebruikt ter compensatie

van een onvoldoende bij Nederlands of Rekenen dan omgekeerd. Als we alleen met het centraal examen Engels (6,7% met onvoldoendes) vergelijken, dan is dat ongeveer gelijk met het aandeel onvoldoendes bij Nederlands en Rekenen.

Tabel 4.6 – Onvoldoendes mbo-4 gediplomeerden voor generieke vakken (2023)

ERK-niveau	Percentage onvoldoendes	Aantal onvoldoendes	Aantal totaal (100%)
Engels	1,2%	766	62.846
Nederlands	7,3%	4.647	63.321
Rekenen	7,4%	604	8.138*

Bron: DUO, cijfers uit notitie "Gebruik compensatieregeling generieke examenonderdelen mbo" (OCW / DUS-i, 2 okt. 2025)

* Het gros van de niveau 4 gediplomeerden van 2023 heeft rekenen in oude rekenregime gevolgd (nl. 58.002 gediplomeerden), en daarvan heeft 28% een onvoldoende gehaald.

Gemiddelde resultaat Engels bij behaalde diploma's van mbo-4

De behaalde cijfers voor het centraal en het instellingsexamen Engels, afgerond op één decimaal, tellen elk voor de helft mee in het eindcijfer. Het cijfer voor het instellingsexamen is doorgaans het gemiddelde van meerdere deeltoetsen. Het uiteindelijke eindcijfer wordt vervolgens afgerond op een heel getal. De volgende tabel toont de gemiddelde resultaten voor het vak generiek Engels zoals deze op de diploma's van 2023 zijn vermeld voor bekostigde instellingen.

Tabel 4.7 - Gemiddelde resultaat en spreiding generiek Engels mbo-4 gediplomeerden (2023)

ERK-niveau	Instellings-examen	Centraal examen	Eindcijfer			
	gemiddelde	*gemiddelde*	*gemiddelde*	*mediaan*	*standaard-deviatie*	*Interkwartiel afstand*
Engels A2/B1 (standaardniveau)	8,4	7,6	8,1	8,0	1,2	2,0
Engels A2/B2 (IE +0, CE +1)	8,8	7,1	8,0	8,0	1,0	2,0
Engels B1/B1 (IE +1, CE +0)	8,1	8,0	8,0	8,0	1,1	2,0
Engels B1/B2 (IE +1, CE +1)	8,4	6,9	7,7	8,0	1,0	1,0
Engels B2/B1 (IE +2, CE +0)	7,9	8,4	8,2	8,0	1,0	2,0
Engels B2/B2 (IE +2, CE +1)	7,7	7,2	7,5	7,0	1,1	1,0

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen

Het gemiddelde eindcijfer van gediplomeerden op het standaardvereiste niveau is met een 8,1 hoog. Het gemiddelde cijfer voor het instellingsexamen (8,4) ligt daarbij een stuk hoger dan dat voor het voor het centraal examen (7,6). Nadere analyses, niet getoond, laten vrijwel gelijke gemiddelde cijfers zien tussen bol- en bbl-gediplomeerden van niveau 4.

De gemiddelde eindcijfers van diploma's Engels A2/B2, Engels B1/B1 en Engels B2/B1 zijn vergelijkbaar met die van het standaardvereiste niveau. Alleen voor de hoogste niveaus Engels B1/B2 en Engels B2/B2 liggen de gemiddelden voor het eindcijfer iets lager, met respectievelijk 7,7 en 7,5. Deze gediplomeerden hebben zowel het instellings- als het centraal examen op een hoger niveau afgenomen. Over het algemeen geldt, wanneer gediplomeerden één van de

examens op een hoger niveau hebben afgenomen, het gemiddelde cijfer daarvoor iets lager ligt. Een uitzondering vormen de gediplomeerden die zowel het IE als het CE op één niveau hoger hebben behaald (Engels B1/B2). Hun gemiddelde cijfer voor het instellingsexamen is met een 8,4 gelijk aan dat van studenten op het standaardniveau, en dus opvallend hoog. Daarentegen behaalde deze groep het laagste gemiddelde cijfer voor het centraal examen, met 6,9. Ondanks deze verschillen liggen de gemiddelde eindcijfers voor gediplomeerden die het examen op een hoger niveau afnemen nog steeds relatief hoog. Waarschijnlijk speelt hier een selectie-effect: het afleggen van de examens op een hoger niveau is een vrijwillige keuze, die vooral wordt gemaakt door studenten met een sterke beheersing of motivatie voor Engels.

De verdeling van de eindcijfers lijkt redelijk symmetrisch aangezien de mediaancijfers goed aansluiten bij de gemiddelden. De meeste scores liggen niet ver van dit gemiddelde: een standaardvariatie van tussen de 1 en 1,2. Verder laat de interkwartielafstand van ongeveer 2 zien dat 50 procent van de gediplomeerden op de meeste ERK-niveaus een eindcijfer heeft tussen ongeveer 7 en 9. Het merendeel van de gediplomeerden scoort dus binnen relatief nauwe bandbreedte rond het centrale cijfer.

Het gemiddelde resultaat voor examens op standaardvereiste niveau is in tabel 4.8 uitgesplitst naar afgeronde vooropleiding van gediplomeerden in 2023. Een hoger behaald diploma in het vmbo, die daar ook op een hoger niveau Engelse les hebben ontvangen, vertaalt zich in een hoger cijfer voor generiek Engels in mbo-4. Het gemiddelde eindcijfer loopt van een 7,4 bij een vmbo-b-diploma tot een 8,3 bij een vmbo-tl-diploma. Gediplomeerden met een afgeronde vmbo-b en -k opleiding behalen gemiddeld lagere cijfers dan het totale gemiddelde, maar de gemiddelde eindcijfers voor deze groepen liggen met een 7,8 voor vmbo-k en een 7,4 voor vmbo-b ook hoog. Dus ook de mbo-4 gediplomeerden met een achtergrond in de vmbo-basis halen een hoog cijfer voor Engels op mbo-4. Het is met de gebruikte data voor deze groep onbekend of ze direct na vmbo-basis instromen in mbo-4 (m.b.v. toelatingsonderzoek) of dat ze via mbo-2 of mbo-3 zijn doorgestroomd naar mbo-4. Omdat een toelatingsonderzoek alleen in bijzondere gevallen wordt benut, gaan we uit dat het merendeels om doorstromers via mbo-2/3 naar mbo-4 gaat. Van de doorstromers is ook onduidelijk of ze Engels hebben gehad op mbo-2/3.

Het gemiddelde cijfer voor het centraal examen is voor alle vooropleidingen gemiddeld lager dan die voor het instellingsexamen. De gemiddelden van het centraal examen lopen van 6,8 bij vmbo-b tot 7,7 bij vmbo-tl. Het instellingsexamen scoort gemiddeld hoger; van 7,9 bij vmbo-b tot 8,6 bij vmbo-tl.

Tabel 4.8 – Gemiddelde cijfers generiek Engels mbo-4 gediplomeerden naar vooropleiding (2023)

	Instellings-examen	Centraal examen	Eindcijfer	Verdeling
vmbo-b diploma	7,9	6,8	7,4	8%
vmbo-k diploma	8,2	7,2	7,8	22%
vmbo-gl diploma	8,4	7,7	8,1	7%
vmbo-tl diploma	8,6	7,9	8,3	45%
overig	8,5	7,7	8,1	19%
totaal	8,4	7,6	8,1	51.731 (=100%)

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen

Niet-bekostigde instellingen (nbi's)
De registratie van diploma's van niet-bekostigde instellingen is binnen DUO niet compleet: er is informatie beschikbaar over ongeveer een vijfde van deze diploma's, afkomstig van 34 verschillende niet-bekostigde instellingen (nbi's). Deze instellingen onderscheiden zich van bekostigde instellingen in de mate van flexibiliteit van het onderwijs, zoals het aanbod, het studietempo en de mogelijkheid tot afstandsonderwijs. Bij nbi's volgen verhoudingsgewijs meer volwassenen/ouderen, werkenden en zij-instromers een opleiding, en ook wordt de opleiding verhoudingsgewijs vaker genoten in de bbl en derde leerweg.

Het gemiddelde cijfer bij nbi's ligt met een 7,7 iets lager dan de 8,1 bij bekostigde instellingen. Het gemiddelde cijfer voor het centrale examen verschilt daarbij niet met bekostigde instellingen (allebei 7,6 gemiddeld), het zijn de cijfers voor de instellingsexamens Engels die bij nbi's met een 7,7 lager uitvallen dan bij de bekostigde instellingen (8,4).

4.3 Beroepsspecifieke eisen voor Engels

Voor opleidingen op niveau 2, 3 en 4 kunnen beroepsspecifieke eisen voor Engels per vaardigheid (Gesprekken voeren, lezen, luisteren, schrijven en spreken) gelden. Dit kan betekenen dat kennis en vaardigheden die binnen kerntaken aan bod komen verwijzen naar een moderne vreemde taal (zoals Engels), of dat beroepstaaltaken onderdeel zijn van de werkprocessen. Deze vaardigheden zijn opgenomen in het profieldeel van de kwalificatiedossiers. De student moet ze beheersen om een diploma te behalen. Er is geen landelijk centraal examen. Instellingen hebben de ruimte om te bepalen of en hoe een moderne vreemde taal wordt geëxamineerd, zolang de gemaakte keuzes goed worden verantwoord. Deze eisen mogen bijvoorbeeld ook als onderdeel van de Proeve van Bekwaamheid worden meegenomen of als opdracht binnen een kerntaak of werkproces. Het is aan het onderwijsteam of en zo ja op welke wijze zij de beroepsspecifieke taaleisen aan bod laten komen in het examen. De indruk uit de gesprekken is dat een examen Engels voor beroepsspecifieke eisen bij de meerderheid van opleidingen als (klein) onderdeel van een Proeve van Bekwaamheid wordt inbegrepen. Bij afname van zo'n PvB is een docent Engels doorgaans niet betrokken, alleen de vakdocent. Voor een vakdocent zal het wellicht moeilijker in te schatten zijn tijdens de PvB of de student het vereiste niveau Engels beheerst.

4.3.1 Aanbod

Eisen voor moderne vreemde talen
De beroepsspecifieke taaleisen zijn meestal specifiek voor Engels, maar het is ook mogelijk dat de eisen gelden voor een moderne vreemde taal (MVT) naar keuze, of dat gekozen kan worden tussen Engels of Duits. In de volgende tabel wordt per mbo-niveau en sectorkamer het percentage opleidingen weergegeven dat beroepsspecifieke eisen stelt voor Engels, Engels of Duits, of een MVT naar keuze.

Tabel 4.9 – Opleidingen met beroepsspecifieke eisen naar sectorkamer (2023)

		Engels	Engels of Duits	MVT naar keuze	geen MVT-eis	Totaal (=100%)
mbo-2	Creatieve industrie en ICT	42%			58%	12
	Handel			17%	83%	6
	Mobiliteit, transport, logistiek, maritiem	45%		3%	52%	29
	Specialistisch vakmanschap				100%	2
	Techniek en gebouwde omgeving	8%		3%	89%	72
	Voedsel, groen en gastvrijheid	9%			91%	22
	Zakelijke dienstverlening en veiligheid	44%		22%	33%	9
	Zorg, welzijn en sport			25%	75%	4
mbo-3	Creatieve industrie en ICT	45%			55%	11
	Handel	7%	33%	13%	47%	15
	Mobiliteit, transport, logistiek, maritiem	69%		8%	22%	36
	Specialistisch vakmanschap	30%			70%	10
	Techniek en gebouwde omgeving	19%		2%	78%	88
	Voedsel, groen en gastvrijheid	17%			83%	48
	Zakelijke dienstverlening en veiligheid	69%		15%	15%	13
	Zorg, welzijn en sport				100%	18
mbo-4	Creatieve industrie en ICT	15%			85%	40
	Handel	58%	8%	4%	29%	24
	Mobiliteit, transport, logistiek, maritiem	76%		6%	18%	33
	Specialistisch vakmanschap	21%			79%	19
	Techniek en gebouwde omgeving	39%		3%	58%	74
	Voedsel, groen en gastvrijheid	17%			83%	71
	Zakelijke dienstverlening en veiligheid	50%		11%	39%	18
	Zorg, welzijn en sport	3%			97%	36
mbo-2	Totaal	19%	4%		77%	156
mbo-3	Totaal	28%	6%		66%	239
mbo-4	Totaal	32%	3%		65%	315

Bron: DUO en SBB, bewerking KBA Nijmegen

Beroepsspecifieke eisen voor Engels of een MVT naar keuze komen bij ongeveer 35 procent van de opleidingen op mbo-niveau 3 en 4 voor, en bij 23 procent van de opleidingen op niveau 2. In de meeste gevallen betreft het een eis specifiek voor Engels. Opleidingen met eisen voor Engels of Duits komen alleen voor in de sector ‘Handel’ en wel op mbo-niveaus 3 en 4.

Op mbo-2 zijn niet in alle sectoren opleidingen met beroepsspecifieke eisen voor Engels. De opleidingen bevinden zich vooral in de sector ‘Creatieve industrie en ICT’, ‘Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem’ en ‘Zakelijke dienstverlening en veiligheid’. Daar gaat het om respectievelijk 42, 45 en 44 procent van de opleidingen. Opleidingen met eisen voor een MVT naar keuze komen

vooral voor in de sectoren ‘Zorg, welzijn en sport’ en ‘Handel’, waar juist geen specifieke Engelse eisen zijn.

Op mbo-3 komen beroepsspecifieke eisen voor Engels in bijna alle sectoren voor, behalve in ‘Zorg, welzijn en sport’. Vooral in ‘Mobiliteit, transport en maritiem’ (69%), ‘Zakelijke dienstverlening en veiligheid’ (69%) en ‘Creatieve industrie en ICT’ (45%) zijn beroepsspecifieke eisen voor Engels gebruikelijk. Daarnaast zijn er ook opleidingen met eisen Engels in de sectoren ‘Handel’ en ‘Specialistisch vakmanschap’. In ‘Zorg, welzijn en sport’ komen op niveau 3 geen beroepsspecifieke eisen voor Engels of andere MVT voor.

Op mbo-4 komen beroepsspecifieke eisen voor Engels voor in alle sectoren, maar de mate waarin verschilt sterk. Taaleisen zijn wederom relatief frequent in de sector ‘Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem’ (76%) en ‘Zakelijke dienstverlening’ (50%). Ook in de sector ‘Handel’ is een groot aandeel opleidingen met Engelse taaleisen (58%), wat een stuk minder vaak voorkwam op mbo-3. Opleidingen met MVT-eisen voor een taal naar keuze komen in dezelfde sectoren voor als op mbo-3.

Engelse vaardigheden

De opleidingen waarvoor beroepsspecifieke taaleisen gelden verschillen onderling sterk in het aantal vaardigheden, de soorten vaardigheden en het indicatieve ERK-niveau van de vaardigheden dat opgenomen is in kwalificatiedossiers. Hieronder worden deze drie aspecten nader belicht.

a) Aantal Engelse vaardigheden

Sommige opleidingen stellen eisen voor alle vijf de Engelse vaardigheden, terwijl andere zich beperken tot één of enkele onderdelen. In de Tabel 4.10 is per mbo-niveau het percentage opleidingen (en bijbehorende percentage studenten) te zien die eisen hebben voor een bepaald aantal vaardigheden. Wat opvalt is dat:

- Op niveau 4 hebben verreweg de meeste opleidingen beroepsspecifieke eisen voor alle vijf Engelse vaardigheden (23%). Het bijbehorende aantal studenten laat voor dit niveau hetzelfde patroon zien.
- Op niveau 3 geldt eveneens dat de meeste opleidingen eisen stellen aan alle vijf vaardigheden, al is het aandeel lager (16%). Daarna volgen opleidingen met slechts één eis voor Engels (8%).
- Op niveau 2 hebben ongeveer evenveel opleidingen eisen voor één als voor vijf vaardigheden (respectievelijk 7% en 8%). Opvallend is dat verreweg de meeste studenten op dit niveau een opleiding volgen waarin eisen gelden voor drie Engelse vaardigheden (19%).

Tabel 4.10 – Aantal Engelse vaardigheden bij opleidingen met beroepspecifieke taaleisen (2023)

	Niveau	Aantal Engelse vaardigheden						Totaal (=100%)
		0	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*	
Opleidingen	mbo-2	76%	7%	1%	6%	1%	8%	156
	mbo-3	66%	8%	5%	5%	1%	16%	239
	mbo-4	65%	5%	3%	1%	2%	23%	315
Studenten	mbo-2	70%	6%	0%	19%	2%	3%	78.437
	mbo-3	67%	10%	7%	3%	0%	11%	101.594
	mbo-4	69%	4%	1%	0%	1%	25%	262.320

Bron: DUO en SBB, bewerking KBA Nijmegen

b) Soorten Engels vaardigheden

Er zijn vijf taalvaardigheden waar eisen voor kunnen gelden: Gesprekken voeren, lezen, luisteren, schrijven en spreken. Voor de Engelse vaardigheden gesprekken voeren en lezen gelden het vaakst beroepsspecifieke eisen. Ook geldt dat als opleidingen eisen hebben voor één vaardigheid, het altijd om één van deze twee vaardigheden gaat. In onderstaande tabel is weergegeven hoeveel procent van de opleidingen en studenten eisen bevatten voor specifieke vaardigheden. Omdat eisen meestal gelden voor meerdere vaardigheden, tellen de percentages niet op tot 100%.

- Op niveau 3 en 4 geldt dat ongeveer dertig procent van alle opleidingen eisen hebben voor gesprekken voeren en lezen. Voor de overige vaardigheden (luisteren, schrijven en spreken) gelden iets minder vaak eisen. Op niveau 4 gaat het voor deze vaardigheden nog steeds om ongeveer een kwart van de opleidingen. Op niveau 3 ligt dit aandeel rond de twintig procent.
- Op niveau 2 zijn de vaardigheden gesprekken voeren en lezen wederom het meest voorkomend, met respectievelijk 19 en 17 procent van de opleidingen. De andere vaardigheden komen uit tussen de 12 en 13 procent.

Tabel 4.11 – Soorten Engelse vaardigheden bij opleidingen met beroepspecifieke eisen (2023)

		Gesprekken voeren	Lezen	Luisteren	Schrijven	Spreken	Totaal (=100%)
Opleidingen	mbo-2	19%	17%	13%	12%	13%	156
	mbo-3	27%	31%	20%	18%	21%	239
	mbo-4	30%	33%	25%	24%	26%	315
Studenten	mbo-2	29%	13%	21%	6%	18%	78.437
	mbo-3	22%	29%	15%	12%	15%	101.594
	mbo-4	27%	30%	26%	26%	25%	262.320

Bron: DUO en SBB, bewerking KBA Nijmegen

c) ERK-niveau van Engelse vaardigheden

Voor de vijf Engelse vaardigheden waarvoor beroepsspecifieke eisen kunnen gelden, is in het kwalificatiedossier per vaardigheid een ERK-niveau opgenomen.[2] De eisen bevinden zich op niveau van basisgebruiker (A1, A2) en onafhankelijk gebruiker (B1, B2); eisen voor de vaardige gebruiker (C1, C2) komen niet voor. In onderstaande tabel staat hoe vaak deze Engelse vaardigheden op verschillende ERK-niveaus voorkomen in mbo-opleidingen.

- Eisen voor passieve vaardigheden, zoals lezen en luisteren, liggen vaker op een hoger ERK-niveau dan voor actieve vaardigheden, zoals gesprekken voeren, schrijven en spreken. Dit sluit aan bij de verhouding voor generiek Engels in mbo-4.
- In mbo-2 opleidingen liggen de beroepsspecifieke eisen voor Engels vrijwel uitsluitend op niveau A2, voor alle vaardigheden. Eisen op vaardigheden op A1-niveau komen weinig voor, en eisen op hogere niveaus (B1, B2) komen bijna niet voor.
- In mbo-3 opleidingen liggen de taaleisen met een mix van A2 en B1 hoger dan in mbo-2. Gesprekken voeren en lezen komen zowel op A2 als op B1 regelmatig voor. Luisteren (passief) wordt het vaakst op B1 geëist, terwijl schrijven en spreken (actief) vaker op A2 liggen. Eisen op A1 of B2 komen nauwelijks voor.
- In mbo-4 opleidingen liggen de meeste beroepsspecifieke taaleisen op niveau B1: voor alle vaardigheden komt B1 het vaakst voor. Daarnaast wordt voor een deel van de actieve vaardigheden, zoals gesprekken voeren, schrijven en spreken, nog niveau A2 gevraagd. Eisen op B2-niveau komen alleen in mbo-4 opleidingen voor, maar ook op niveau 4 niet vaak. De tabel maakt duidelijk dat beroepsspecifieke eisen zowel hoger (grijs gearceerd in de tabel) als gelijk/lager dan de generieke eis voor mbo-4 kunnen zijn. Ter herinnering, de generieke eis voor lezen en luisteren is B1 en voor spreken, gesprekken voeren en schrijven A2.

Tabel 4.12 – ERK-niveau Engelse vaardigheden bij beroepsspecifieke opleidingseisen (2023)

	ERK-niveau	Gesprekken voeren	Lezen	Luisteren	Schrijven	Spreken	Aantal opleidingen (=100%)
mbo-2	A1	4%	1%	1%	4%	3%	156
	A2	15%	15%	12%	7%	10%	156
	B1		1%				156
	B2						156
mbo-3	A1	1%	1%		0%		239
	A2	14%	15%	5%	13%	13%	239
	B1	12%	16%	15%	5%	8%	239
	B2						239
mbo-4	A1				1%	1%	315
	A2	10%	6%	3%	8%	7%	315
	B1	16%	22%	18%	13%	16%	315
	B2	4%	5%	4%	3%	3%	315

Bron: DUO en SBB, bewerking KBA Nijmegen (geel gearceerd betekent dat de beroepsspecifieke eis op een hoger niveau ligt dan de generieke eis voor mbo-4).

[2] https://www.taalenrekenenmbo.nl/publicaties/stappenplan-omgaan-met-generieke-en-beroepsspecifieke-eisen-mvt-in-de-herziene-kwalificatiedossiers/

Tabel 4.12 toont dat beroepsspecifieke eisen voor opleidingen op mbo-niveau 4 ook op hetzelfde of een lager ERK-niveau kunnen liggen dan die van de generieke eisen. Dat kan gebeuren omdat bij de beroepsspecifieke eisen sec gekeken wordt vanuit het perspectief van welke Engelse vaardigheden specifiek nodig zijn voor het beroep en welk niveau daarbij hoort: bijvoorbeeld het kunnen lezen van een Engelstalige handleiding of het in het Engels kunnen communiceren met klanten. De vertegenwoordigers van bedrijfsleven en onderwijs in marktsegmenten en sectorkamers van SBB bepalen óf Engels van belang is voor een beroep en vervolgens voor welke vaardigheden. Als dat zo is, dan worden beroepsspecifieke eisen voor Engels opgesteld. De beslissing of Engelse eisen er moeten komen of moeten veranderen, wordt doorgaans alleen bij de herziening/onderhoud van een kwalificatiedossier bekeken (dat is 1 keer per 4 of 5 jaar). Uitzondering hierop is de situatie dat er concrete actuele signalen opgepikt zijn, dan wordt de beslissing buiten de herzieningsronde om genomen (wat in de praktijk niet vaak voorkomt blijkt uit de gesprekken met drie marktsegmenten). Taalkundigen bepalen het bijbehorende ERK-niveau op basis van de signalen van de vertegenwoordigers in marktsegmenten en sectorkamers.

4.3.2 Resultaten

Cijfers voor Engels vanuit beroepsspecifieke eisen worden niet landelijk geregistreerd. Daarom zijn instellingen benaderd om informatie te verzamelen over resultaten van studenten voor opleidingen waar beroepsspecifieke eisen met Engels voor gelden. Uiteindelijk heeft dit voor drie bekostigde (1 groot roc en 2 middelgrote roc's) en één niet-bekostigde instelling in wisselende mate bruikbare gegevens opgeleverd. We hebben de cijfers van de drie roc's samengevoegd. Het geeft een indicatie van de cijfers Engels bij beroepsspecifieke eisen, maar pretenderen niet dat deze per se representatief zijn voor het gehele mbo.

Drie bekostigde instellingen (3 roc's, 1x groot en 2x middelgroot)

Het Engels voor de beroepsspecifieke eisen wordt bij de drie roc's gemiddeld met een 7,6 afgesloten, met weinig verschillen tussen de roc's (zie tabel 4.13) en tussen de drie opleidingsniveaus (zie tabel 4.14). De verschillen tussen sectoren zijn groter (zie tabel 4.15).

Tabel 4.13 – Gemiddelde cijfers Engels beroepsspecifieke eisen; naar roc

Roc	Aantal studenten	Gemiddelde
Roc 1	918	7,6
Roc 2	101	7,8
Roc 3	367	7,6
Totaal	**1.386**	**7,6**

Bron: drie roc's, bewerking KBA Nijmegen

Tabel 4.14 – Gemiddelde cijfers Engels beroepsspecifieke eisen; naar mbo-niveau

Mbo-niveau	Aantal studenten	Gemiddelde
Niveau 2	131	7,4
Niveau 3	384	7,5
Niveau 4	871	7,7
Totaal	**1.386**	**7,6**

Bron: drie roc's, bewerking KBA Nijmegen

Tabel 4.15 – Gemiddelde cijfers Engels beroepsspecifieke eisen; naar sectorkamer

Sectorkamer	Aantal studenten	Gemiddelde
Techniek en gebouwde omgeving	8,5	191
Specialistisch vakmanschap	8,4	56
Zorg, welzijn en sport	8,4	21
Voedsel, groen en gastvrijheid	7,5	411
Handel	7,5	256
Zakelijke dienstverlening en veiligheid	7,3	116
Mobiliteit, transport, logistiek, maritiem	7,2	335
Totaal	**7,6**	**1.386**

Bron: drie roc's, bewerking KBA Nijmegen

In de volgende tabel zijn de gemiddelde cijfers Engels voor beroepsspecifieke eisen naar vaardigheid en ERK-niveau uitgesplitst. Grosso modo zien we bij iedere vaardigheid lagere cijfers hoe hoger het ERK-niveau. Op het B-niveau zien we de laagste cijfers bij de vaardigheid Lezen.

Tabel 4.16 – Gemiddelde cijfers Engels beroepsspecifieke eisen; naar vaardigheid & ERK-niveau

ERK-niveau	Gesprekken voeren	Lezen	Luisteren	Spreken	Schrijven
A1	7,3	-	-	-	6,5
A2	7,7	7,9	8,3	7,8	7,7
B1	7,5	7,2	7,5	7,9	7,6
B2	7,5	6,2	7,7	7,6	6,7
Totaal	**7,6**	**7,2**	**7,6**	**7,8**	**7,5**

Bron: drie roc's, bewerking KBA Nijmegen

Tabel 4.17 – Aantal studenten behorend bij vorige tabel met gemiddelde cijfers

ERK-niveau	Gesprekken voeren	Lezen	Luisteren	Spreken	Schrijven
A1	67	-	-	-	43
A2	504	294	21	440	352
B1	394	646	467	313	338
B2	147	147	147	122	25
Totaal*	**1.112**	**1.087**	**635**	**875**	**762**

* totaal is telkens minder dan de 1.386 studenten waarover het gaat, omdat niet elke vaardigheid voorkomt bij beroepsspecifieke eisen.
Bron: drie roc's, bewerking KBA Nijmegen

Niet-bekostigde instelling (groot)

De niet-bekostigde instelling heeft cijfers aangeleverd voor erkende opleidingen waarin Engels als moderne vreemde taal wordt aangeboden. Deze instelling verschilt fundamenteel van bekostigde mbo-instellingen doordat zij zicht richt op flexibel afstandsonderwijs (voornamelijk e-

learning) dat niet gebonden is aan klassieke schooljaren. Studenten kunnen zich elk moment inschrijven en zelf bepalen wanneer zij examen doen voor vakken, waaronder Engels.

Het Engels dat bij deze nbi wordt aangeboden binnen opleidingen met beroepsspecifieke eisen valt onder de term zakelijk Engels, aangezien dit voorkomt bij opleidingen in de zakelijke dienstverlening. Voor vier mbo-4 opleidingen is over het de periode van het schooljaar 2023/24 informatie beschikbaar over het aantal studenten dat examen heeft gedaan, het aantal onvoldoendes en het gemiddelde behaalde cijfer. Deze gegevens zijn weergegeven in de volgende tabel. Er is geen nadere uitsplitsing beschikbaar naar afzonderlijke vaardigheden en ERK-niveau.

Het hoogste gemiddelde cijfer wordt behaald door studenten van de opleiding Business Administration & Control Specialist, met een 8,0. Ook de opleidingen Marketing & Communication Specialist (7,8) en Legal, Insurance & HR Services Specialist (7,6) laten relatief hoge gemiddelden zien. Het laagste gemiddelde komt voor bij Office & Management Support Specialist, met een 7,1. De meeste onvoldoendes zijn behaald bij Legal, Insurance & HR Services Specialist (5 van de 20 studenten).

Tabel 4.18 – Gemiddelde cijfers en aantal onvoldoendes zakelijk Engels

	Gemiddelde cijfers	Aantal onvoldoendes	Totaal studenten
Business Administration & Control Specialist	8,0	1	17
Legal, Insurance & HR Services Specialist	7,6	5	20
Marketing & Communication Specialist	7,8	0	5
Office & Management Support Specialist	7,1	0	6

Bron: Niet-bekostigde instelling, bewerking KBA Nijmegen

4.4 Keuzedelen met Engels

Engels kan in mbo-opleidingen voorkomen in het basisdeel (generieke eisen mbo-4), profieldeel (beroepsspecifieke eisen) of als keuzedeel. Het basis- en het profieldeel zijn vast per opleiding, terwijl het keuzedeel een keuzevak is dat studenten kiezen uit het aanbod van de instelling en het opleidingsteam.

4.4.1 Aanbod

Voor moderne vreemde talen, waaronder Engels, werden vóór 2019 alleen verbredende keuzedelen in de beroepscontext aangeboden. Dit betrof ‘Engels in de beroepscontext A2 (K0034)’, ‘Engels in de beroepscontext B1 (K0035)’ en ‘Engels in de beroepscontext B2 (K0036)’. Vanaf januari 2019 zijn de oude keuzedelen één-op-één vervangen, voornamelijk om de doorstroom van mbo-3 naar mbo-4 te bevorderen volgens het ‘Servicedocument Keuzedelen Moderne Vreemde Talen’. Er zijn twee generieke keuzedelen ontstaan: **‘Engels A2/B1 (K0802)’** en **‘Engels B1/B2 (K0803)’**. Voor niveau 2 en 3 studenten kan afronding van één van beide generieke keuzedelen leiden tot een vrijstelling voor de generieke eisen voor Engels die gelden voor een mbo-4 opleiding (het is uiteindelijk de examencommissie die beslist of een vrijstelling wordt gegeven). Voor deze keuzedelen bestaat de examinering uit een landelijk centraal examen (CE) voor lezen en luisteren en een instellingsexamen (IE) voor spreken, gesprekken voeren en schrijven. Het keuzedeel Engels B1/B2 biedt daarnaast extra verdieping voor studenten om zich te

profileren, en wordt ook door niveau 4 studenten gevolgd. **'Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs (K0984)'** is een keuzedeel dat met name relevant is voor studenten die in het voorafgaande onderwijs geen of nauwelijks Engels hebben gehad en/of moeilijk een taal leren. Na het doorlopen van dit keuzedeel kan de beginnend beroepsbeoefenaar zich staande houden in het Engels in (eenvoudige) standaardsituaties. Naast drie nieuwe en oude keuzedelen voor moderne vreemde talen zijn er nog twee sectorspecifieke keuzedelen waar Engels in terugkomt. Het gaat over **'Vaktechnisch Engels voor industrieel lakwerker (K0109)'** en **'Vaktechnisch Engels voor de machinist railvervoer (K1199)'.**

4.4.2 Resultaten

Van studenten die een diploma hebben behaald bij een bekostigde mbo-instelling wordt door DUO geregistreerd welke keuzedelen zijn afgerond. In onderstaande tabel is weergegeven bij welk deel van de gediplomeerden in 2023 één van de keuzedelen op het diploma staat vermeld. Het is niet bekend hoeveel studenten een keuzedeel Engels *wel* hebben gevolgd, maar *niet* hebben gehaald. De drie oude keuzedelen en het verdiepende keuzedeel staan op minder dan één procent van de diploma's en zijn daarom uit de tabel gelaten.

Tabel 4.19 – Keuzedelen Engels: behaalde keuzedelen op diploma's (2023)

	mbo-2	mbo-3	mbo-4
Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs	12%	4%	-
Engels A2/B1	8%	16%	-
Engels B1/B2	1%	1%	3%
Totaal (=100%)	30.715	30.365	65.310

Bron: DUO, bewerking KBA Nijmegen

Het keuzedeel 'Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs' is vooral gevolgd door gediplomeerden van opleidingen op mbo-niveau 2: bij ongeveer 12 procent van hun diploma's. Ook bij mbo-3 is dit keuzedeel aanwezig, maar in beperktere mate (4 procent). Het keuzedeel is met name relevant voor studenten die in het voorafgaande onderwijs geen of nauwelijks Engels hebben gehad en voor studenten die in hun werk of stage met Engels te maken hebben.

Het generieke keuzedeel 'Engels A2/B1' wordt het vaakst gevolgd: door 16 procent van gediplomeerden van mbo-niveau 3 en door 8 procent van die op niveau 2. Uit de gesprekken met docenten en teamleiders komt naar voren dat het keuzedeel 'Engels A2/B1' vooral wordt aangeboden en gevolgd door studenten die willen doorstromen naar mbo-4.

Het generieke keuzedeel 'Engels B1/B2' verschijnt vooral op diploma's van mbo-4-gediplomeerden, maar blijft met drie procent relatief zeldzaam. Docenten en teamleiders geven aan dat dit keuzedeel er vooral is voor studenten die een extra hoog niveau voor Engels willen halen, soms op verzoek van leerbedrijven.

Uit de gevoerde gesprekken, maar ook uit eerder onderzoek naar de invoering van keuzedelen[3], is bekend dat generieke keuzedelen zoals Engels ook door instellingen worden aangeboden om praktische en organisatorische reden (ze zijn voor veel opleidingen relevant om aan te bieden). Dit speelde nog meer in de periode direct na invoering van de keuzedelen, die organisatorisch veel voeten in de aarde had. Daar staat tegenover dat de keuzedelen Engels niet per se eenvoudig zijn om in te voeren. Stichting Levende Talen stipt aan dat de inhoud van de dossiers keuzedelen Engels minimaal beschreven zijn en er daardoor nog (te) veel inzet van de docent nodig is om daar lesstof op te maken.

4.5 Extracurriculair Engels

Mbo-studenten kunnen ook Engelse cursussen of lessen volgen naast het Engels dat in het curriculum aan bod komt. Lessen en examens vanuit dit zogenoemde extracurriculair Engels kunnen ook buiten de instelling plaatsvinden. Er is geen landelijke informatie beschikbaar over het aanbod van en deelname aan extracurriculair Engels. Het wordt niet geregistreerd bij DUO. Uit de interviews en casestudies blijkt dat veel bevraagde mbo-instellingen de mogelijkheid voor extracurriculair Engels bieden, meestal in de vorm dat een Cambridge Engels certificaat gehaald kan worden. Volgens de bevraagde instellingen neemt maar een verwaarloosbaar klein aantal studenten aan deze vorm van Engels deel en wordt het meestal ook niet actief gepromoot. Extracurriculair Engels wordt doorgaans gevolgd door studenten in het kader van excellentieprogramma's, internationalisering en tweetalig onderwijs.

Ter illustratie: het Deltion College biedt studenten aan om een Cambridge certificaat Engels te halen op de niveaus B2 First en C1 Advanced. Lessen en lesmateriaal zijn gratis voor de student. Alleen voor het examen moet een bedrag van circa 250 euro worden betaald. De zelfstudie bedraagt zo'n 2 tot 4 uur per week.

4.6 Haalbaarheid van Engels op het mbo

Haalbaarheid overall bezien

In het voorgaande is getoond dat het gemiddelde cijfer van mbo-4 gediplomeerden voor Engels iets boven het cijfer 8 ligt. Dat is hoog. Ook is er maar een klein deel dat diplomeert met een onvoldoende Engels. Dit betekent dat Engels op niveau 4 in het mbo makkelijk haalbaar is voor het overgrote deel van de studenten. De instellingsexamens zijn gegeven de hogere cijfers daarbij nog makkelijker haalbaar dan de centrale examens. Ook de cijfers Engels voor de beroepsspecifieke eisen liggen met een 7,6 hoog (o.b.v. een beperkte omvang aan cijfers aangeleverd door enkele mbo-instellingen).

Ook in de gevoerde gesprekken wordt breed gedeeld dat het Engels op het mbo momenteel makkelijk haalbaar is en dat de instellingsexamens makkelijk zijn. De ERK-eis voor het instellingsexamen (A2) voor niveau 4 wordt als relatief laag beschouwd. Sommige gesprekspartners ervaren dat uit eerste hand, zoals docenten en ouders van mbo-studenten. Andere horen dat uit tweede hand, zo hoort bijvoorbeeld het SLO terug van mbo-docenten dat er van uitdaging weinig sprake is. Het gebrek aan uitdaging dat respondenten zien wordt benadrukt door onderzoek van

[3] https://kbanijmegen.nl/projecten/2b-mbo/

JOB uit 2017, waarin slechts 31 procent van de studenten de Engelse taallessen als uitdagend beoordeelt.[4]

Haalbaarheid voor de diverse instroomgroepen van het mbo

Teammanagers en docenten van SintLucas en ROC van Twente zien dat een groot deel van de instromers op niveau 4 bij aanvang al op niveau B1 zit. Aanvullend weet het SLO te melden dat zo'n 70 tot 75 procent van de gediplomeerden vmbo-gl/tl al presteert op B1-niveau (zo blijkt uit Cambridge onderzoek (Fasoglio & Tuin, 2017)). Voor deze groep instromers in mbo-4 is het huidige niveau Engels makkelijk haalbaar. In de groepsgesprekken met docenten en teamleiders mbo wordt meermaals benoemd dat de meer kwetsbare groepen studenten meer moeite hebben met Engels. Zij zijn bezorgd dat een verhoging van de eisen in het Engels in het vmbo ook leidt tot een verhoging van de eisen in het mbo en dat dat een drempel vormt voor de kwetsbare groepen om door te stromen naar mbo-4. Respondenten van het SLO en Stichting Levende Talen zijn daar echter niet bezorgd over. Zij zijn van mening dat het B1-niveau ook voor andere instromers in mbo-4 – zoals vanuit vmbo-basis en -kader – haalbaar zou moeten zijn, een uitspraak die onderschreven wordt door de hoge cijfers voor Engels op mbo-4 van instromers uit vmbo-basis en vmbo-kader (resp. 7,4 en 7,8, zie Tabel 4.8). Zij beheersen Engels bovendien al minimaal op A2, en hebben vervolgens op mbo-4 nog minimaal drie jaar de tijd om niveau B1 te bereiken.

Haalbaarheid qua diverse vaardigheden Engels

In het SLO-rapport Aansluiting Engels vmbo-tl en mbo (2014) wordt geconcludeerd dat de aansluiting tussen de onderwijsprogramma's voor Engels in vmbo-tl en mbo niet problematisch is, maar ook dat de mondelinge Engelse taalvaardigheden achterblijven. Zowel wat betreft correctheid (gebruik van 'basisgrammatica') als qua spreekgemak en fluency. In de gevoerde gesprekken voor onderhavige verkenning constateren docenten dat de mondelinge vaardigheid van mbo-studenten goed is (en dus klaarblijkelijk beter dan in 2014), in hun ogen onder meer door het gebruik van social media en de vele Engelse invloeden. In social media is Engels veelvuldig de voertaal of worden Engelse woorden en begrippen gebruikt. Het spreekgemak van de huidige mbo-student wordt als goed bestempeld. Dat is niet per se (alleen) het gevolg van het gevolgde onderwijs, mbo-studenten krijgen al veel Engels tot zich buiten de formele lessen op de instelling. De MBO Raad verwijst bijvoorbeeld naar het Netflix-effect dat mbo-studenten hoge cijfers voor Engels haalden tijdens de corona-periode ondanks de lockdown. Net als voor het SLO-onderzoek in 2014 geldt in deze verkenning dat sprake is van een beperkt aantal gesprekken dat met docenten en experts in het mbo is gevoerd.

Wat nog steeds achterblijft volgens docenten is de basisgrammatica. Vooral Engels schrijven vormt (net als Nederlands schrijven) een uitdaging voor vele mbo-studenten, zo geven meerdere experts aan. We horen dit ook direct terug van de studenten die we hebben gesproken. Schrijven is moeilijk voor sommigen, en de andere vaardigheden zijn redelijk makkelijk. Met social media is het correct schrijven en gebruik van de juiste grammatica niet verbeterd ten opzichte van 2014, omdat daarbij veelal sprake is van spreektaal. In online teksten en berichten worden korte, gebroken zinnen benut. Een mbo-student onderschrijft dit en benadrukt juist daarom de meerwaarde van lessen Engels: *"het Engels op school voegt iets toe – vooral grammaticaal – ten opzichte van het Engels dat je zelf buiten school meekrijgt via social media, TikTok en Netflix."*

[4] JOBMBO (2017). Taal is zeg maar niet ons ding. Een onderzoek naar taalonderwijs in het mbo.

4.7 Beroepsgerichtheid van Engels op het mbo

Beroepsgerichte versus generieke invulling van Engelse lessen op het mbo

Uit de gesprekken komt naar voren dat Engelse lessen vanuit de generieke eisen voor mbo-4 vaker op een schoolse manier en met generiek Engels worden ingevuld dan beroepsgericht. Ook als sprake is van beroepsspecifieke eisen bij een opleiding betekent dit niet per se dat Engelse lessen een beroepsspecifieke inkleuring krijgen. Veelvuldig wordt gekozen om algemeen Engels als aparte les aan te bieden, of door in de vakinhoudelijke lessen een enkele keer aandacht te besteden aan de beroepsspecifieke eisen (zoals het lezen van een handleiding Engels). Hoewel de mate van beroepsgerichtheid van Engelse lessen verschilt per instelling en ook per domein of locatie binnen een instelling, is de indruk uit de verkenning dat over de hele linie in het mbo beperkt sprake is van een beroepsgerichte invulling van Engels onderwijs.

Mbo-instellingen en stakeholders zien liever een meer beroepsgerichte invulling van Engels in het mbo, dat wordt als meer betekenisvol gezien. Het gebeurt in beperkte mate vanwege meerdere redenen. Zo moet een mbo-instelling meer moeite doen om Engels in de beroepscontext te plaatsen, daarvoor moeten zowel de lesstof en de examens per opleiding apart worden ontwikkeld. Docenten Engels en andere mbo-professionals hebben daar naar eigen zeggen te weinig tijd voor. Het ontbreekt aan tijd enerzijds omdat docenten Engels doorgaans aan veel verschillende klassen lesgeven en zij geen tijd hebben om voor al die klassen verschillende beroepsgerichte inkleuringen te verzorgen. Examens worden daarbij doorgaans ingekocht, en deze zijn generiek van aard. Anderzijds zit de examendruk in de weg; er zijn veel examens Engels. Bij een niveau 4 opleiding is er een centraal examen voor twee vaardigheden en daarnaast vaak drie separate instellingsexamens (1 voor elke vaardigheid, die in een examen overigens wel geïntegreerd kunnen worden, maar meestal apart worden gegeven). Van mbo-instellingen horen we terug dat er soms sprake is van zowel generieke als beroepsspecifieke examens voor verschillende vaardigheden, bijvoorbeeld in het geval dat er naast generieke eisen op mbo-4 ook beroepsspecifieke eisen bestaan. Zo kan het totale aantal examens Engels voor een opleiding snel oplopen. En met deze examendruk ontstaat een sterke focus op het halen van (generieke) examens en veelal dus ook op het generiek invullen van Engelse lessen. Docenten zien graag een lagere examendruk. Een medewerker Beleid & Kwaliteit (Taalbeleid, Basisvaardigheden) van een ROC laat weten *“door de sterke examenfocus door de school(examen)organisatie alle ruimte wordt ontnomen om betekenisvol met studenten aan hun functionele Engelse taalvaardigheid voor beroep, maatschappij en vervolgonderwijs aan de slag te gaan (waar iedereen blij van wordt). We zouden heel graag aanhaken op zaken als internationalisering, meertaligheid en interculturele competenties in plaats van heel “schools” Engels te moeten geven omdat de examens zo bepalend zijn. […] We zouden daarom heel graag met Engels betekenisvol aan de slag willen met alle studenten om hun meertalig repertoire functioneel te vergroten.”*

4.8 Toekomstige aansluiting en doorlopende leerlijn van vmbo naar mbo-4

Zoals eerder vermeld heeft het SLO, in opdracht van OCW, nieuwe conceptexamenprogramma’s ontwikkeld voor de moderne vreemde talen, waaronder Engels. In onderstaand kader is daar meer informatie over te vinden. Het gevolg is vooral een verhoging van de eisen voor Engels voor vmbo-gl/tl. Het verwachte toekomstige beheersingsniveau van het Engels zal daarmee voor een deel van de instromers in mbo-4 verbeteren. Maar het kader maakt ook duidelijk dat de vereiste niveaus voor de Engelse taalvaardigheden in het vmbo-gl/tl deels hoger komen te liggen dan wat

momenteel van mbo-4 studenten wordt gevraagd. In de navolgende gaan we in op de vraag wat dit eventueel kan betekenen voor de motivatie van studenten en voor vrijstellingen in het mbo.

Oude en nieuwe eisen Engels in het vo

Voor elk vak in het vo beschrijven examenprogramma's in zogenoemde eindtermen wat er aan het einde van het vo bereikt moet zijn om het vak met succes af te ronden. Momenteel zijn de eindtermen van 2007 vigerend voor Engels in het vo. Hieronder staan deze momenteel nog geldende eindtermen uitgedrukt in *ERK-niveaus*[5]. Omdat deze eindtermen destijds niet expliciet aan het ERK gekoppeld waren, zijn deze niveaus indicatief: SLO heeft onderzoek gedaan naar wat de ERK-niveaus zijn passend bij de huidige eindtermen. Met de nieuwe voorstellen van conceptexamenprogramma's zal deze koppeling met ERK formeler worden vormgegeven.

ACTUEEL	Vmbo-bb	Vmbo-kb	Vmbo-gl/tl	Havo	Vwo
Luisteren	A2	A2	A2/B1	B2	C1
Lezen	A2/B1	A2/B1	B1/B2	B2	C1
Spreken/gesprekken	A2	A2	A2	B1+	B2
Schrijven	A1	A2	A2/B1	B1	B2

Bron: vanaf p.127 van *"Toelichtingsdocument. Conceptexamenprogramma Engelse taal en cultuur. Vmbo – gemengde en theoretische leerweg (gl/tl). Versie 2. September 2025."*

Het ministerie van OCW gaf SLO in oktober 2021 opdracht om examenprogramma's te actualiseren voor moderne vreemde talen waaronder Engels. Onder meer de gedateerde inhouden van examenprogramma's vormen aanleiding voor vernieuwing. In de nieuwe conceptexamenprogramma's zijn de eindtermen opgenomen, die worden vastgelegd in regelgeving. Deze eindtermen zijn inhoudelijk gestaafd op de ERK-niveaus. Anders dan in het mbo worden de ERK-niveaus zelf (zoals A2 of C1) niet direct in de tekst van de regeling opgenomen, maar beschreven in de karakteristiek van het leergebied. De formele status van deze karakteristiek wordt in deze fase nog definitief vastgesteld. De vakvernieuwingscommissie licht toe waarom de opgenomen ERK-niveaus voor Engels haalbaar en uitdagend zijn (zie vanaf p.126 uit toelichtingsdocument conceptexamenprogramma's moderne vreemde talen voor vmbo, havo en vwo – versie 2). De conclusies zijn gebaseerd op diverse onderzoeken, zoals een internationaal ijkingsonderzoek (Cito, 2014) en de SLO-verkenning uit 2023. De beoogde **nieuwe** ERK-eisen voor het vo (concept) zijn hieronder samengevat. Er is niet overal sprake van een verhoging. Vooral voor vmbo-gl/tl is sprake van een verhoging.

NIEUW	Vmbo-bb	Vmbo-kb	Vmbo-gl/tl	Havo	Vwo
Luisteren	A2	B1	B1+	B2	C1
Lezen	A2	A2	B1	B2	C1
Spreken	A1	A2	B1	B2	C1
Gesprekken voeren	A1	A2	B1	B2	B2+
Schrijven	A2	A2	B1	B1	B2

Bron: *"Conceptexamenprogramma Engelse taal en cultuur. Vmbo – gemengde en theoretische leerweg (gl/tl). Versie 2."*

[5] Het Europees Referentiekader voor de Talen (ERK) koppelt de taalvaardigheid in een vreemde taal aan zes beheersingsniveaus, oplopend van A1, A2 (basisgebruiker), naar B1, B2 (onafhankelijk gebruiker) tot C1, C2 (vaardig gebruiker). Zie voor meer uitleg: https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mvt/erk/

Uitdaging en motivatie

Onderzoek van JOB uit 2017 – zoals al eerder is aangehaald – laat zien dat slechts 31 procent van de studenten de Engelse taallessen op het mbo uitdagend vindt. Het ligt voor de hand dat met een verhoging van de eisen voor Engels op vmbo-gl/tl er in de toekomst waarschijnlijk nog minder studenten Engels op het mbo uitdagend gaan vinden. Dat kan de motivatie beperken. Ook lijkt er meer in het algemeen niet veel interesse in Engels onder mbo-studenten te zijn, en horen we onder meer in de gesprekken met docenten en teammanagers terug dat studenten meer geïnteresseerd zijn in beroepsgerichte vakken. Zeker bbl-studenten zijn doorgaans weinig gemotiveerd om Engelse les te volgen, zij kiezen immers bewust voor een praktijkgerichte leerweg.

Uit de verkenning komt ook naar voren (zo hoort onder meer JOBmbo terug van studenten) dat niet alleen het niveau, maar ook de veelal generieke insteek van Engelse lessen en examens leiden tot een lage motivatie voor Engels onder mbo-studenten. Diverse stakeholders (o.a. NRTO, SBB en docenten Engels) geven aan dat er *meer* motivatie is als Engels in de beroepscontext wordt geplaatst, maar in de praktijk lijkt meestal sprake van generiek Engels dan van beroepsgericht Engels (zie ook volgende paragraaf).

Mbo-studenten mogen Engels op een hoger niveau afronden dan standaard vereist. Door de meeste mbo-instellingen en docenten wordt dit niet actief gestimuleerd. Mede doordat het voor hen niet duidelijk is dat dit kan en wat de precieze regels daaromtrent zijn. Maar ook omdat examencommissies vaak voorschrijven dat je eerst examen op het vereiste niveau moet voltooien alvorens je een examen op een hoger niveau mag doen. Alsnog heeft 12 procent van de gediplomeerden op niveau 4 Engels op een hoger niveau dan de generieke eis A2/B1 behaald.

Vrijstellingen

Een student kan bij de examencommissie een aanvraag doen voor een vrijstelling van één of meer examens. Studenten hebben geen récht op vrijstellingen. De examencommissie heeft een exclusieve bevoegdheid om op verzoek van de student een vrijstelling te verlenen, maar is dit niet verplicht. Vrijstelling wordt alleen verleend als de examencommissie vaststelt dat de student eerder examen heeft afgelegd op ten minste hetzelfde niveau als vastgesteld voor de beroepsopleiding waar de student op dat moment staat ingeschreven: a) als examenonderdeel van een andere beroepsopleiding, of van dezelfde beroepsopleiding bij een andere instelling; of b. als eind- of staatsexamen of deeleindexamen zoals vastgesteld voor havo of vwo. Een vrijstelling op basis van uitsluitend vmbo-resultaten is dus niet mogelijk. Een vrijstelling is in de toekomst dus ook niet mogelijk in het geval de eisen voor Engels op het vmbo-gl/tl verhoogd worden. De verhoging zou wellicht wel de druk op de huidige vrijstellingsregels kunnen verhogen. Uit de verkenning komt naar voren dat het niet wenselijk is om vrijstellingen af te geven voor instromers vanuit het vmbo, zelfs als de eisen op het vmbo op een gelijk of zelfs hoger niveau liggen. Er is ook dan nut en noodzaak om Engels op het mbo te volgen. Allereerst is continue oefening nodig om Engelse vaardigheden te behouden. Ten tweede dient Engels op het mbo ook verbredend en verdiepend te werken op de inhoud van het bijpassende werkveld: dus meer beroepsgericht en met meer vakjargon. Daarnaast bedient mbo-4 ook het hbo, en is het op peil houden (dan wel verbeteren) van Engelse vaardigheden van belang voor de eventuele doorstroom naar het hbo. Net als dat Engels van belang is voor de algemene participatie in de maatschappij.

4.9 Doorlopende leerlijn vmbo via mbo-niveaus 2 en 3 naar mbo-4

In het voorgaande is de focus vooral gericht op de directe doorlopende leerlijn en aansluiting van vmbo naar mbo-4. Er zijn ook instromers in het mbo die via een omweg het mbo-4 instromen. Enerzijds zijn dat volwassen instromers, die vaak een bbl-opleiding volgen (herintreders en zij-instromers). Anderzijds zijn dat de opstromers die mbo-4 via een opleiding op mbo-niveau 2 of 3 instromen. Die groepen instromers nemen toe in aantal. Zo laten cijfers van enkele jaren geleden zien dat het aandeel studenten dat opstroomt van niveau 2 naar 4 stijgt (van 13% in 2016 naar 29% in 2020)[6]. Ook de doorstroom van niveau 3 naar 4 is omvangrijk (schommelend rond de 20% tussen 2007 en 2022)[7]. Herintreders en zij-instromers hebben in het voorgaande jaar (of jaren) geen onderwijs gevolgd. En ook voor opstromers vanuit mbo-niveau 2 en 3 is het goed mogelijk dat zij een paar jaar geen Engels onderwijs hebben genoten. Er zijn immers geen generieke eisen voor Engels op mbo-2 en mbo-3. Het is op basis van deze verkenning niet mogelijk aan te teven hoe groot het deel van de opstromers naar mbo-4 geen Engels heeft gevolgd in mbo-2 en mbo-3. Wat we wel weten op basis van bevindingen uit het begin van dit hoofdstuk is dat 30 tot 55 procent van de studenten op niveau 2 en 3 te maken krijgt met Engels tijdens de opleiding; ruim 30 procent door beroepsspecifieke eisen Engels in het kwalificatiedossier (voor mbo-2 vooral op ERK-niveau A2 en voor mbo-3 op een mix van A2 en B1) en ruim 20 procent met keuzedelen (op mbo-2 het keuzedeel ‘Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs’ of het generieke keuzedeel ‘Engels A2/B1’ en op mbo-3 vooral dat generieke keuzedeel).[8] Maar hoeveel opstromers behoren tot het deel dat Engels op mbo-2/3 heeft gehad is niet precies te zeggen.

Voor herintreders, zij-instromers en opstromers kunnen de generieke eisen voor Engels op mbo-4 een extra grote uitdaging zijn, te meer zij in het jaar of de jaren ervoor geen Engels onderwijs hebben genoten (mogelijk hebben ze in het werk wel ervaring met Engels opgedaan). Daar wijzen docenten en andere mbo-professionals in de groepsgesprekken dan ook op. Daarentegen zien we over de hele linie hoge cijfers op mbo-4 voor Engels en worden de huidige generieke eisen (en eisen op B1) als haalbaar gezien ook voor herintreders, zij-instromers en opstromers.

6 https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/doorstroom-en-aansluiting-binnen-het-mbo#interne-mbo-doorstroom-van-niveau-2-naar-niveau-3-of-niveau-4

7 file:///C:/Users/ErikKeppels/Downloads/Technisch+rapport+monitoring+middelbaar+beroepsonderwijs.pdf

8 Door geaggregeerde data is niet duidelijk in welke mate er overlap zit tussen de 20%- en 30%-groep.

5 Engels in relatie tot de drievoudige kwalificatieopdracht

Het mbo heeft een drievoudige kwalificatieopdracht. Het mbo kwalificeert voor een beroep: studenten leren de kennis, vaardigheden en houding die nodig zijn om een specifiek beroep uit te oefenen. Het mbo kwalificeert ook voor doorstroom in het onderwijs: studenten krijgen de kans en de voorbereiding om door te stromen naar een vervolgopleiding, zoals het hoger onderwijs voor mbo-4 studenten. En het mbo kwalificeert voor de maatschappij: studenten worden voorbereid op deelname aan de samenleving door zich te ontwikkelen als burger. Tijdens de verkenning zijn diverse gesprekken gevoerd over de mate waarin het mbo haar studenten qua Engels voorbereid op de drievoudige kwalificatieopdracht, nu en in de toekomst (of het beheersingsniveau Engels van mbo-gediplomeerden past bij de huidige en toekomstige eisen van beroepen, vervolgonderwijs en samenleving).

5.1 Kwalificatie voor beroepen

Er is met drie marktsegmenten van SBB gesproken over het niveau Engels dat nodig is voor beroepen op mbo-niveau 4 en over het feitelijk niveau Engels dat mbo-gediplomeerden beheersen. De drie marktsegmenten zijn:

- Maritiem (met de mbo-kwalificaties ‘Kapitein Binnenvaart’, ‘Coördinator Havenoperaties’, ‘Specialist/manager Internationale Havenlogistiek’, ‘Engineer Maritieme Techniek’ en ‘Maritiem officier alle schepen’. Voor de meeste van deze kwalificaties gelden beroepsspecifieke eisen op B1-niveau voor alle vaardigheden);
- Procesindustrie en laboratoria (met de mbo-kwalificaties ‘Biologisch medisch analist’ en ‘Chemisch fysisch analist’, waarvoor beroepsspecifieke eisen gelden op hetzelfde niveau als generieke eisen. En met de mbo-kwalificatie ‘Operator C’, waarvoor alleen voor Lezen een beroepsspecifieke eis van B1 geldt, dus op hetzelfde niveau als generieke eis);
- Assisterende in gezondheidszorg (met de mbo-kwalificaties ‘Doktersassistent’, ‘Apothekersassistent’ en ‘Tandartsassistent’, waarvoor bij alle drie geen beroepsspecifieke eisen Engels gelden).

Daarnaast is ook met vertegenwoordigers van SBB en VNO-NCW/MKB-NL (gesprek waarbij ook Bovag en Actiz aansloten) over de aansluiting mbo-arbeidsmarkt gesproken, net als dat dit in sommige andere gesprekken ook kort aan de orde is geweest. De kern van de volgende bevindingen komen uit de drie groepsgesprekken met de drie marktsegmenten van SBB.

Benodigde niveau Engels voor beroepen op mbo-niveau 4

Het was aanvankelijk de opzet in de gesprekken met de drie marktsegmenten om de verschillende vaardigheden Engels lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven door te nemen aan de hand van een presentatie met een korte beschrijving en voorbeeld van drie niveaus Engels (A2, B1 en B2) voor elke vaardigheid met de vraag welk niveau vereist is voor instroom in het beroep. Dat lukte bij één marktsegment wel, maar bij de andere twee niet goed. In de plaats daarvan is gevraagd in welke mate en bij welke taken Engels van belang is in de beroepsuitoefening, en hoe Engels wordt toegepast. Zo ontstaat een grofmazig gevoel of er Engels op A of B niveau van ERK nodig is. Naast het huidige benodigde beheersingsniveau van Engels is ook gevraagd naar het toekomstige benodigde niveau.

Bij Maritiem is Engels van levensbelang, en dat is al heel lang zo volgens de respondenten. Bij het marktsegment maken ze onderscheid in varende en niet-varende (c.q. technische) beroepen. Voor beide groepen beroepen is sprake van een internationale wereld, bij varende beroepen meer nog dan bij niet-varende beroepen. Op een schip is de bemanning overwegend Engelssprekend zo wordt verteld. De varende (mbo-4) beroepen wordt verwacht dat je sterk kunt communiceren in het Engels, zowel in woord als geschrift. Voor zeevarende beroepen bestaan internationale eisen voor Engels. Bij niet-varende beroepen in bijvoorbeeld de havenlogistiek heb je te maken met buitenlandse klanten en bestel je ook regelmatig onderdelen uit het buitenland. Bij deze beroepen wordt niet verwacht dat je vloeiend Engels spreekt, en mag je ook hulp inschakelen, maar je moet je wel verstaanbaar kunnen maken. De sterke internationale focus in Maritiem is de reden dat de beroepsspecifieke eisen gesteld zijn op een hoger niveau dan dat van de generieke eisen.

Voor de toekomst verwacht het marktsegment dat het vereiste beheersingsniveau Engels voor mbo-4 beroepen gelijk zal blijven (het is al hoog). Daarentegen verwacht men wel dat er meer vakjargon in het Engels bij zal komen, vooral in relatie tot de thema's duurzaamheid, digitalisering en energietransitie. Het marktsegment ziet graag dat daar aandacht voor is in het mbo.

Bij Procestechniek is er een beroepsspecifieke eis voor lezen omdat je manuals en instructies in het Engels moet kunnen lezen (mbo-4 beroep Operator C). Om die manuals en instructies goed te kunnen begrijpen is begrip van Engels vakjargon nodig en behoorlijk goede beheersing van Engels (vrij vertaald naar B-niveau). Voor andere vaardigheden zijn er geen beroepsspecifieke eisen voor de Operator C. De vertegenwoordigers van het marktsegment constateren echter dat er de laatste jaren steeds meer Engelssprekende arbeidsmigranten en inhuur op de werkvloer aanwezig is. Hierdoor moeten Nederlandse werknemers steeds vaker Engels ook op andere vaardigheden beheersen; ze moeten in het Engels kunnen communiceren. Bij Laboratoria zijn er op alle vaardigheden beroepsspecifieke eisen, die liggen op het niveau van de generieke eisen. In de bijbehorende branches chemie en farma zijn veel grote bedrijven en multinationals actief, en daar zijn veel Engelssprekende werknemers. Met uitzondering van de kleine laboratoria is Engels dus belangrijk, zowel voor de communicatie in woord als geschrift. Er zijn audits in het Engels en ook bij andere procedures is Engels veelal de voertaal, daarnaast is er veel onderlinge communicatie in het Engels zowel in mails als in gesprek. Bij de grote multinationals wordt het volgens een respondent *"eigenlijk niet meer geaccepteerd dat je geen Engels kan"*. Het bijbehorende ERK-niveau is niet als zodanig besproken, maar uit de wijze waarop Engels benut wordt valt af te leiden dat het beoogde beheersingsniveau hoger ligt dan het A-niveau.

Voor de toekomst voorziet het marktsegment de toename van het aantal Engelssprekende arbeidsmigranten en inhuur als belangrijkste ontwikkeling. En daar hoort dus de vaardigheid bij dat je moet kunnen communiceren met je collega's in het Engels op B-niveau, inclusief het gebruik van vakjargon in het Engels.

Bij Assisterenden in gezondheidszorg zijn geen beroepsspecifieke eisen vermeld in het kwalificatiedossier. De vertegenwoordigers in het marktsegment maken duidelijk dat er van origine ook geen Engels nodig is voor de uitoefening van de beroepen Doktersassistent, Apothekersassistent en Tandartsassistent. In het gevoerde gesprek komt echter naar voren dat deze assistenten in bepaalde gebieden steeds vaker in contact komen met Engelssprekende cliënten/patiënten. Dat is het geval vooral in toeristische gebieden zoals Zeeland en in grote steden zoals Amsterdam. Er zijn assistenten waarvoor Engels niet van belang is in de uitoefening van het beroep, en er zijn assistenten waarvoor Engels wel van belang is. De respondenten geven aan dat wanneer Engels

van belang is, dat je Engels dan ook goed moet beheersen (ongeveer B1-niveau). Je moet immers een medisch probleem dat de patiënt/cliënt vertelt goed kunnen begrijpen, tevens moet je de werking en bijwerkingen van medicatie goed kunnen uitleggen. Dat luistert nauw en vraagt om kennis van vakjargon in het Engels.

Met meer toerisme en de toename van (arbeids)migranten neemt de behoefte toe voor assistenten (in bepaalde gebieden) om Engels te beheersen. In de discussies om te komen tot het nieuwste beroepscompetentieprofiel van de Doktersassistent (2024[9]) is deze nieuwe ontwikkeling ook besproken, maar is ook geconstateerd dat er momenteel onvoldoende signalen zijn en de situatie daarmee onvoldoende urgent wordt bezien om er iets mee te doen. In het groepsgesprek met het marktsegment kwam naar voren dat de discussie over eventuele beroepsspecifieke eisen Engels bij het volgende onderhoud/herziening van het kwalificatiedossier gevoerd moet worden. De respondenten twijfelen wat de uitkomst van de discussie zal zijn, vooral omdat de noodzaak om Engels te beheersen zo sterk verschilt per regio terwijl een beroepsspecifieke eis voor alle opleidingsvolgers geldt.

Feitelijke niveau Engels van mbo-gediplomeerden bij instroom in beroepen op mbo-niveau 4

Bij Maritiem hebben de respondenten geen actuele signalen dat gediplomeerden niet voldoen qua beheersingsniveau Engels. In de praktijk zien ze uiteraard verschillen tussen gediplomeerden in de mate waarin ze Engels beheersen; het lukt het mbo niet om de gehele diversiteit aan studenten op het vereiste beheersingsniveau voor Engels te krijgen. Ze merken enerzijds dat vooral technische studenten niet zo talig zijn en moeite hebben met talen, zowel met Engels als Nederlands. Aan de andere kant merken ze op dat de jongere generaties 'verengelsen'. Daar waar een van de respondenten vroeger in bedrijfstakgroepen weleens klachten van bedrijven kreeg over de gebrekkige beheersing van Engels van mbo-gediplomeerden, heeft hij dergelijke signalen al lange tijd niet meer gekregen. Alles overziend komen de respondenten tot de conclusie dat het feitelijk beheersingsniveau Engels *"in ieder geval niet dramatisch is".* Voor hun achterban en bedrijven vormt het beheersingsniveaus Engels van mbo-gediplomeerden geen struikelblok in de uitoefening van hun beroep. De respondenten wijzen daarbij op de situatie dat startende beroepsbeoefenaren in de maritieme sector al snel en spelenderwijs Engels leren aan boord en op de werf. Learning on the job qua Engels is de normaalste zaak. De basis lijkt daarmee in het mbo voldoende gelegd voor startende beroepsbeoefenaren om Engels te kunnen benutten in het beroep. Los van het niveau wordt wel geconstateerd dat de mbo-gediplomeerden onvoldoende technisch Engels spreken en onvoldoende kennis hebben van het vakjargon in het Engels.

Bij Procestechniek en Laboratoria constateert men dat technische studenten – naast dat ze geen talenknobbel hebben – ook niet zo goed Engels *durven* spreken. Ook is hun woordenschat beperkt, vooral als het aankomt op beroepsgericht Engels (vakjargon). Mbo-gediplomeerden beheersen de vaardigheden die horen bij communicatie in woord (spreken, gesprekken voeren, luisteren) onvoldoende in het Engels. Tijdens het groepsgesprek komt aan de orde dat er in 2024 vanuit een bedrijf een signaal is afgegeven dat het niveau Engels onvoldoende is bij mbo-gediplomeerden in de procestechniek (Operator C). Het bedrijf gaf destijds aan dat als de sector meer buitenlandse werknemers wil aantrekken, en communicatie in het Engels tussen collega's een belangrijk onderdeel wordt in het werk, het niveau Engels dat op school wordt onderwezen omhoog moet. Het signaal heeft destijds niet tot veranderingen geleid.

[9] KBA i.s.m. NVDA (2024), zie https://www.nvda.nl/themas/beroepscompetentieprofiel/

Bij Assisterenden in gezondheidszorg is het zicht op de feitelijke beheersing van Engels van mbo-4-gediplomeerden niet heel sterk. In het groepsgesprek komt naar voren dat dit in grote mate wisselt per student en regio, en dat het vooral ontbreekt aan kennis van vakjargon in Engels.

Conclusie

Er is sprake van een verkenning, er is met drie marktsegmenten gesproken en het is dan ook lastig om de bevindingen te extrapoleren naar alle branches en beroepen. Tegelijkertijd zien we wel enkele rode draden als we bevindingen van de drie marktsegmenten met elkaar vergelijken. Enerzijds wordt duidelijk dat er geen *grote* knelpunten bestaan in de beheersing van Engels bij mbo-gediplomeerden die de arbeidsmarkt betreden. Zowel bij de marktsegmenten als bij andere respondenten is Engels geen actueel beleidsthema. Dat betekent niet dat de generieke eisen mbo-4 in alle gevallen voldoende zijn voor succesvolle doorstroom naar de arbeidsmarkt. Voor diverse beroepen op mbo-niveau 4 is meer nodig, en daarvoor bestaat de mogelijkheid om beroepsspecifieke eisen te kunnen stellen in een kwalificatiedossier. Maar dat er geen grote knelpunten gesignaleerd worden bij de respondenten kan ook komen doordat mbo-gediplomeerden zich wel weten te redden door Engelse vaardigheden die ze elders op doen (social media, muziek etc). Of dat bedrijven geen signalen melden omdat ze de handschoen zelf oppakken en dat de mbo-gediplomeerden Engels on the job leren. Ook horen we terug dat andere thema's – zoals vakvaardigheden, rekenen en Nederlands – meer prioriteit verdienen.

Anderzijds zien we in deze verkenning dat er bij meer mbo-4 beroepen behoefte bestaat aan de beheersing van Engels dan blijkt uit de huidige beroepsspecifieke eisen (in deze verkenning zien we dat bij de Assisterenden in de gezondheidszorg). Op dit moment – zoals in Tabel 4.9 is getoond – komen bij 32-35 procent van de opleidingen op niveau 4 beroepsspecifieke eisen Engels voor (minimum van de ranges heeft betrekking op eisen voor specifiek Engels en maximum is inclusief eisen voor een MVT). Het ligt voor de hand dat het aantal mbo-4 opleidingen met beroepsspecifieke eisen voor Engels in de toekomst gaat toenemen.
Daarbij blijkt uit de verkenning dat de behoefte vanuit de arbeidsmarkt aan een betere beheersing van Engels vooral op de vaardigheden Spreken en Gesprekken voeren ligt, nodig om met collega's dan wel klanten/patiënten te kunnen communiceren. Dit met name vanuit de achterliggende ontwikkeling dat mbo-gediplomeerden meer dan vroeger te maken hebben met Engelssprekende collega's/arbeidsmigranten en klanten. Het beeld van de behoefte juist bij die twee vaardigheden zien we terug bij de huidige set van beroepsspecifieke eisen. We hebben namelijk in Tabel 4.12 gezien dat de beroepsspecifieke eisen bij Lezen en Luisteren meestal op hetzelfde niveau als de generieke eisen liggen (=B1), maar bij Spreken, Gesprekken voeren en Schrijven meestal hoger (waar de generieke eis A2 is).
Tot slot is er behoefte in diverse mbo-beroepen aan een betere beheersing van vakjargon (beroepsgericht Engels) en daarmee samenhangend een behoefte om Engels in het mbo beroepsgerichter in te vullen.

5.2 Kwalificatie voor doorstroom naar vervolgopleiding

Studenten met een mbo-4 diploma mogen doorstromen naar het hoger beroepsonderwijs. Aan het mbo-4 diploma worden wat generiek verplicht Engels betreft lagere eisen gesteld dan aan het havodiploma. Havisten stromen in bij hogescholen met Engels dat voor lezen en luisteren voldoet aan ERK-niveau B2 en voor schrijven, spreken en gesprekken voeren B1. Het vereiste niveau

ligt voor de havist dus op dit moment voor alle vaardigheden één niveau hoger dan de generieke eisen voor mbo-4 (lezen en luisteren B1; spreken, gesprekken voeren en schrijven A2).
Bij instroom in het hbo kan dus verwacht worden dat de havist het Engels beter beheerst dan de mbo-4 gediplomeerde. Relevante vragen zijn wat volgens het hbo het benodigde niveau Engels is voor instroom in het hbo, of de mbo-instromers op dat benodigde niveau zitten en, of dat beheersingsniveau ook voldoende is om het beroep op hbo-niveau te kunnen functioneren.

Passend bij de verkennende aard van dit onderzoek zijn gesprekken gevoerd met vijf vertegenwoordigers vanuit vier verschillende hogescholen, aanvullend op de groepsgesprekken die zijn gehouden met professionals vanuit de mbo-instellingen, en andere stakeholders en deskundigen (zie verder hoofdstuk 3).

In de gesprekken zijn de verschillende vaardigheden Engels lezen, luisteren, spreken, gesprekken voeren en schrijven doorgenomen aan de hand van een presentatie met een korte beschrijving en voorbeeld van drie niveaus Engels (A2, B1 en B2) voor elke vaardigheid. De ERK-niveaus zijn niet getoond, maar genummerd, zodat de deelnemers aan het gesprek reageerden op de beschrijving van het niveau, en niet spraken vanuit hun kennis van een ERK-niveau dat formeel bij een mbo-4 of havo-diploma hoort.

Benodigde niveau Engels voor instroom op het hbo
Gevraagd naar het niveau dat vereist is bij instroom in het hbo wordt in de gesprekken meestal gekozen voor de beschrijving van het B1 niveau. Bij spreken/gesprekken voeren wordt vaker aangegeven dat het niveau B2 moet zijn. Dit is een indicatie dat de geïnterviewden een instroomniveau verwachten dat één tot twee niveaus hoger ligt dan het huidige examenniveau van mbo-4 studenten en meer aansluit bij het huidige havo-niveau.

De inschattingen van wat er in de nabije toekomst nodig zal zijn in de beheersing van het Engels voor het hbo en de maatschappij worden vooral ingegeven door de ontwikkelingen in AI, wat men daar verwacht en hoe daar tegenaan wordt gekeken. Enerzijds wordt gesteld dat AI de beheersing van vaardigheden Engels minder noodzakelijk maakt. AI helpt bij het lezen (door automatische vertaling), bij het schrijven en ook steeds meer bij mondelinge communicatie (door live vertaalde transcriptie van het gesprek). Anderzijds wordt gesteld dat mensen ook in staat moeten blijven om offline in het Engels te kunnen functioneren. Er worden scenario's gezien waarin de AI-bubbel instort. Of juist vergaande ontwikkelingen in AI een abstracter taalbegrip nodig maken om hier goed mee te kunnen werken. Men vindt het vooral lastig in te schatten hoe deze ontwikkeling verder zal gaan en wat de gevolgen ervan zullen zijn.
Daarnaast wordt benoemd dat het benodigde niveau Engels voor hbo-beroepen varieert tussen sectoren en bedrijven. Zo is het Engels belangrijker voor afgestudeerden die gaan werken bij grote internationale bedrijven of bedrijven met veel werknemers die Nederlands niet of niet als eerste taal spreken en minder belangrijk voor afgestudeerden die in een klein lokaal bedrijf gaan werken.

Feitelijke niveau Engels van de mbo-instromers op het hbo
De gesprekken die zijn gevoerd geven de indicatie dat het beheersingsniveau Engels van mbo-instromers op het hbo in het algemeen voldoet aan het niveau dat vereist is voor instroom in het hbo. Daarmee ligt dus volgens de geïnterviewden niet alleen het volgens hen vereiste niveau, maar ook het feitelijke beheersingsniveau van de mbo-4 studenten die instromen in het hbo hoger dan de diploma-eis. Dit sluit aan op constateringen van SLO die we in paragraaf 4.6 hebben

beschreven waaruit bleek dat de mbo-4 instromers met een vmbo g/tl achtergrond het B1 niveau al op het vmbo bereiken. Overigens kan in het hbo sprake zijn van een selectie-effect, waarbij de mbo-hbo-doorstromers juist al dat deel van de mbo-gediplomeerden zijn die een hoger niveau Engels aankunnen.

Het beeld dat ontstaat uit de (groeps)interviews is dat er geen signalen zijn van problemen met het beheersingsniveau Engels van mbo-instromers in het hbo. Er is vanzelfsprekend wel variatie. Daarbij wordt vooral de positieve invloed van het gebruik van social media en gamen genoemd op het beheersingsniveau Engels. Hoewel het taalgebruik soms nog wel wat bijgestuurd moet worden. Er wordt op sommige vaardigheden wel een verschil gezien met havisten, van wie wordt aangegeven dat ze bijvoorbeeld met lezen merkbaar op een hoger niveau instromen en een grotere woordenschat hebben waardoor het spreken makkelijker gaat.

Zoals in de voorgaande paragraaf aangegeven werd voor gesprekken voeren/spreken vaker aangegeven dat het hbo-instroomniveau op B1-B2 moet liggen. Ook het - na het hbo - benodigde eindniveau spreken/gesprekken voeren werd op B2 ingeschat. En hoewel voor mbo-gediplomeerden de generieke eis op het A2 niveau ligt, wordt vanuit de hogescholen aangegeven dat de mbo-instromers vaak wel het gewenste minimaal instroomniveau van B1 halen. Wanneer er in de opleiding lessen Engels waren, werd daarin vooral met deze vaardigheid geoefend. Daarbij gaat het om beroepsgericht Engels, bijvoorbeeld in het kader van een project of afstuderen en bijvoorbeeld geen grammatica-lessen. Bij de vaardigheid spreken/gesprekken voeren speelt ook een rol dat studenten het spreken spannend vinden. Er werd onder meer geoefend met presenteren en met overleggen in het kader van een project. Bij de vaardigheid luisteren werden geen aandachtspunten gesignaleerd. Bij lezen bleek vooral dat niet alleen het lezen in Engels lastig kan zijn, maar dat het breder gaat om de vaardigheid lezen. Studenten moeten leren zich op langere teksten te concentreren en het studerend lezen aanleren. Oefenen met het lezen van Engels gebeurt niet in de vorm van les. Er wordt bij hbo-opleidingen wel verwacht dat studenten vakliteratuur in het Engels kunnen lezen, hoewel dit niet bij elke opleiding even vaak voorkomt. Voor sommige opleidingen is het echter zeer relevant dat studenten en afgestudeerden de vaak Engelstalige vakliteratuur kunnen bijhouden. Dit is echter tegenwoordig gemakkelijk te vertalen met AI-tools. Bij de vaardigheid schrijven lijkt de invloed van AI momenteel het grootst. Schrijven is in principe geen gemakkelijke vaardigheid voor de studenten, vanwege de grammatica. Maar door AI is dat geheel veranderd. Bij een hogeschool wordt aangegeven dat ze voorheen oefenden met bijvoorbeeld een CV in het Engels, maar dat ze daar inmiddels mee zijn gestopt omdat studenten toch AI gebruiken. Bij een andere wordt juist gezegd dat ze oefenen met kritisch gebruik van AI bij het schrijven.

Het leren van vaktaal in het Engels kwam een enkele keer ter sprake bij een gesprek met een docent Engels voor technische hbo-opleidingen. De strekking hiervan was dat studenten Engelstalige vaktaal tot op zekere hoogte moeten beheersen, maar dat deze zo specialistisch voor een bepaalde branche of bedrijf kan zijn dat dit niet allemaal in een opleiding past. Daar wordt een verantwoordelijkheid voor werkgevers gezien, om nieuwe medewerkers hierin op te leiden.

Op basis van de (groeps)interviews kan voorzichtig worden geconcludeerd dat er in het onderwijs, zowel mbo als hbo, geen knelpunten op het gebied van de beheersing van het Engels worden geconstateerd. Vanuit het mbo-4 komt het beeld naar voren dat het beheersingsniveau over het algemeen voldoende is. Aandachtspunt in het mbo is de grote variatie in de beheersing van het Engels bij instroom, vanwege NT2-studenten, zij-instromers en opstromers vanuit mbo-2 en -3.

Ook wordt het beeld geschetst dat mbo-4 studenten die naar het hbo willen doorstromen er vaker voor kiezen om Engels op het mbo op een hoger niveau af te sluiten. Ook vanuit het hbo zijn ons geen signalen over grote knelpunten ter ore gekomen. Ook hier wordt variatie geconstateerd, maar dit gaat over enkelingen in een klas, ten opzichte van een meerderheid die goed mee kan komen met het niveau.

5.3 Kwalificatie voor deelname aan de maatschappij

SLO geeft aan dat uit hun onderzoek in het kader van de nieuwe (concept)examenprogramma's Engels voor vo blijkt dat er een grote behoefte is om Engels te spreken in de huidige maatschappij en dat daarom de minimale eisen vooral voor die productieve vaardigheden voor vmbo-gl/tl zijn opgeschroefd naar B1. Er is veel Engels om ons heen, meer dan vijftien jaar geleden toen de ERK-niveaus in de wet zijn gekomen (2011). De wereld is veranderd met social media en het toenemende aantal migranten met verschillende taalachtergronden. De beheersing van Engels is daarmee een belangrijk onderdeel van de samenleving geworden. Een hogere eis voor Engels past bij een veranderende en verengelste maatschappij, zo redeneert SLO. Die behoefte is er dan logischerwijs ook voor het mbo, zo vult het SLO aan, en zit dan vooral op het spreken en gesprekken voeren (en niet zozeer op het schrijven). Ook andere stakeholders zoals BVMBO en Stichting Levende Talen benadrukken dat de maatschappelijke opdracht van het mbo een goede beheersing van de Engelse taal vereist. Tegelijk vinden de meeste respondenten die maatschappelijke noodzaak moeilijk in exacte ERK-eisen te formuleren.

Bovenstaand sluit aan bij de voorgaande twee paragrafen over kwalificatie voor beroepen en voor doorstroom waarin ook de grootste behoefte aan een goede beheersing van het Engels wordt waargenomen bij het spreken en gesprekken voeren.

6 Conclusies en aanbevelingen

In de volgende paragrafen beschrijven we de conclusies en aanbevelingen van het verkennende onderzoek naar Engels in het mbo. We vermelden steeds welke onderzoeksvragen hiermee worden beantwoord.

6.1 De positie en invulling van Engels in het mbo

Aanwezigheid van Engels op mbo-niveau 2, 3 en 4 (onderzoeksvraag 1, 4)

Engels is verplicht in het mbo op niveau 4 en daar zijn generieke eisen voor opgesteld. De generieke eisen Engels voor mbo-4 zijn geformuleerd als ERK-eisen. De wettelijke eis voor het centraal examen (CE) bedraagt ERK-niveau B1 voor de vaardigheden lezen en luisteren, en ERK-niveau A2 voor het instellingsexamen (IE) voor schrijven, spreken en gesprekken voeren. Van de studenten mbo-4 volgt iedereen Engels, op zo'n zeven procent na die vrijstelling heeft (gaat om 4.300 vrijgestelde niveau-4-gediplomeerden in 2023). Ruim 30 procent van de mbo-4 studenten volgt een opleiding waarin beroepsspecifieke eisen voor Engels in het kwalificatiedossier zijn vermeld. Weinig studenten op niveau 4 volgen een keuzedeel Engels (ca. 3%). Engels is niet verplicht voor studenten van de overige mbo-niveaus, en komt op entreeniveau (nagenoeg) niet voor. Op niveau 2 en 3 krijgt 30 tot 55 procent van de studenten te maken met Engels tijdens de opleiding; ruim 30 procent door beroepsspecifieke eisen Engels in het kwalificatiedossier en ruim 20 procent met keuzedelen (door geaggregeerde data is niet duidelijk in welke mate er overlap zit tussen de 20%- en 30%-groep). De beroepsspecifieke eisen Engels komen op niveau 2 en 3 vooral voor bij opleidingen in de sectoren 'Creatieve industrie en ICT', 'Mobiliteit, transport, logistiek en maritiem' en 'Zakelijke dienstverlening en veiligheid'. De indruk uit de verkenning is dat een heel gering aandeel mbo-studenten Engels volgt buiten het curriculum om (extracurriculair Engels).

Engels vanuit beroepsspecifieke eisen in kwalificatiedossiers (onderzoeksvraag 4)

De precieze beroepsspecifieke eisen in kwalificatiedossiers verschillen sterk per kwalificatie, onder meer in het aantal vaardigheden waarvoor eisen zijn geformuleerd en in het ERK-niveau. Op niveau 4 wordt bij twee derde van de opleidingen met beroepsspecifieke eisen alle vijf de vaardigheden geëist, op niveau 3 is dat bij iets minder dan de helft van de opleidingen en op niveau 2 bij ongeveer een derde van de opleidingen. Regelmatig gaat het dus ook om één of enkele vaardigheden die worden geëist, bijvoorbeeld voor monteurs die een handleiding in het Engels moeten kunnen lezen. De beroepsspecifieke eisen liggen daarnaast soms hoger dan, soms gelijk aan en soms lager dan het ERK-niveau dat generiek is vereist voor mbo-4. Grosso modo liggen de beroepsspecifieke eisen voor mbo-2 vooral op A2, voor mbo-3 op een mix van A2 en B1 en voor mbo-4 op een mix van A2, B1 en B2. Let wel, het vereiste ERK-niveau kan per vaardigheid verschillen.

Instellingen hebben de ruimte om zelf te bepalen hoe beroepsspecifieke eisen Engels worden geëxamineerd, zolang de keuze goed wordt onderbouwd. De resultaten worden niet landelijk geregistreerd. Uit de verkenning komt naar voren dat Engels vooral als onderdeel van de Proeve van Bekwaamheid wordt geëxamineerd, hoewel daar geen precieze gegevens over zijn. Ook voor de *invulling van de lessen* komen verschillende varianten voor, van aparte lessen Engels tot

verwerking van Engels bij vakinhoudelijke lessen. Van separate beroepsgerichte lessen Engels lijkt grosso modo geen sprake te zijn op het mbo.

Keuzedelen Engels (onderzoeksvragen 2, 4)

Er worden sinds 2019 twee generieke keuzedelen, op niveau A2/B1 en B1/B2 aangeboden en het keuzedeel Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs[10]. Op niveau 4 gaat het alleen om het keuzedeel B1/B2, vooral voor studenten die een extra hoog niveau voor Engels willen halen, soms op verzoek van leerbedrijven. Drie procent van de mbo-4 gediplomeerden heeft dit keuzedeel gevolgd. Op niveau 3 volgen studenten vooral het keuzedeel 'Engels A2/B1', gericht op generieke vaardigheden dat wordt gevolgd in functie van doorstroom naar niveau 4 (het kan leiden tot een vrijstelling; de examencommissie van de mbo-4 opleiding bepaalt of die wordt gegeven). Ook op niveau 2 wordt dit keuzedeel gevolgd, zij het in mindere mate. Op niveau 2 volgen studenten vooral het beroepsgerichte keuzedeel 'Engels A1/A2 in het beroepsonderwijs'. Dit keuzedeel is met name relevant voor studenten die in het voorafgaande onderwijs geen of nauwelijks Engels hebben gehad en voor studenten die in hun werk of stage met Engels te maken hebben. Een omvangrijke groep van 1 op de 5 gediplomeerden van een opleiding op niveau 2 en 3 heeft een keuzedeel Engels gevolgd. Het is onbekend in welke mate keuzedelen worden gevolgd maar niet gehaald onder niet-gediplomeerde mbo-studenten (er zijn alleen gegevens van gediplomeerden).

Extracurriculair Engels (onderzoeksvraag 3)

Mbo-studenten kunnen los van Engels dat in het curriculum aan bod komt, Engelse cursussen of lessen volgen. Lessen en examens vanuit extracurriculair Engels kunnen ook buiten de instelling plaatsvinden. Er is geen landelijke informatie beschikbaar over het aanbod van en deelname aan extracurriculair Engels. Veel bevraagde mbo-instellingen blijken wel extracurriculair Engels aan te bieden, meestal in de vorm van een Cambridge Engels certificaat dat studenten kunnen halen. Slechts zeer weinig studenten nemen aan deze vorm van Engels deel en het wordt meestal ook niet actief gepromoot. Extracurriculair Engels wordt doorgaans gevolgd door studenten in het kader van excellentieprogramma's, internationalisering en tweetalig onderwijs.

Beperkte beroepsgerichte invulling Engels op het mbo (onderzoeksvraag 5)

Aan het onderwijs Engels op mbo-4 wordt vooral op een generieke en niet een beroepsspecifieke wijze inkleuring gegeven. Ook bij beroepsspecifieke eisen is een beroepsspecifieke invulling niet standaard. Dat is voor mbo-instellingen en docenten geen keuze van het hart, maar van het hoofd. Het ontbreekt aan tijd om lesstof Engels voor vele opleidingen apart in de beroepscontext te plaatsen, daarbij is het standaard beleid om examens in te kopen en deze zijn generiek van aard. Anderzijds zit de examendruk in de weg; er zijn meerdere generieke examens Engels en soms ook beroepsgerichte Engelse examens. En met deze examendruk ontstaat een sterke focus op wat er efficiënt moet gebeuren ten behoeve van die generieke examens, en zo wordt veelvuldig gekozen voor een generieke invulling van Engelse lessen.

Resultaten Engels (onderzoeksvraag 6)

Generiek Engels mbo-niveau 4: De gemiddelde eindcijfers van mbo-gediplomeerden van niveau 4 voor Engels zijn met een 7,6 voor het centraal examen (B1) een 8,4 voor het instellingsexamen (A2) hoog te noemen. Slechts iets meer dan één procent van de gediplomeerden haalt een

[10] Er bestaan daarnaast nog twee sectorspecifieke keuzedelen waar Engels in terugkomt: Vaktechnisch Engels voor industrieel lakwerker en Vaktechnisch Engels voor de machinist railvervoer. Over deze keuzedelen zijn geen data beschikbaar.

onvoldoende voor Engels (gemiddelde van CE en IE). Een nuancering bij deze resultaten is dat ze alleen betrekking hebben op gediplomeerden (cijfers van niet-gediplomeerden zijn niet bekend bij DUO).
Beroepsspecifiek Engels: Cijfers voor Engels vanuit beroepsspecifieke eisen worden niet landelijk geregistreerd. Beschikbaar gestelde data van drie roc's geven een indicatie van de resultaten. De examinering van de beroepsspecifieke eisen wordt gemiddeld met een 7,6 afgesloten, met weinig verschillen tussen de drie roc's en tussen de mbo-niveaus 2, 3 en 4. De verschillen tussen sectoren zijn groter. Verder worden bij iedere vaardigheid de cijfers lager naarmate het ERK-niveau hoger wordt. Op het B-niveau zien we de laagste cijfers bij de vaardigheid Lezen (6,2).
Keuzedelen Engels: Cijfers voor keuzedelen Engels worden niet landelijk bijgehouden, alleen of een keuzedeel is behaald. De verkenning wijst uit dat drie procent van de gediplomeerde studenten op niveau 4 een keuzedeel Engels heeft behaald, en van niveau 2 en 3 is dat ruim twintig procent. Het is echter niet bekend hoeveel studenten een keuzedeel Engels *wel* hebben gevolgd, maar *niet* hebben gehaald.

Slaag-zakregeling en compensatie (onderzoeksvraag 7)
Om een diploma te halen moet een mbo-4 student voldoen aan de slaag-zakregeling voor de generieke vakken Nederlands, Rekenen en Engels. Het minimum resultaat dat behaald moet worden is een (afgeronde) 5 en is slechts voor één van deze vakken toegestaan. Heeft een student een 5 behaald voor Engels, dan moet daar een 6 of hoger voor Nederlands èn Rekenen tegenover staan. Het percentage onvoldoendes is bij Nederlands en Rekenen met ruim zeven procent hoger dan bij het totaalgemiddelde Engels (ruim 1%), waaruit valt te concluderen dat Engels vaker wordt gebruikt ter compensatie van een onvoldoende bij Nederlands of Rekenen dan omgekeerd.

Het huidige en verwachte toekomstige beheersingsniveau van het Engels van mbo-instromers (onderzoeksvraag 8)
In de huidige regelgeving en examenprogramma's vmbo is het niveau Engels niet aan de hand van het ERK vastgelegd. SLO heeft wel inschattingen aan de hand van het ERK gemaakt. Deze zijn in paragraaf 4.7 opgenomen. SLO heeft, in opdracht van OCW, nieuwe conceptexamenprogramma's ontwikkeld voor de moderne vreemde talen. Hierin stelt SLO voor om de koppeling met de ERK-niveaus voor Engels vorm te geven. Als de nieuwe examenprogramma's voor Engels in het vo worden doorgevoerd, dan betekent dit vooral voor vmbo-gl/tl een verhoging van de eisen en het ERK-niveau (die komen op B1 te liggen; B1+ voor luisteren). SLO geeft op basis van onderzoek, onderliggend aan de nieuwe conceptexamenprogramma's, aan dat ze de nieuwe geformuleerde niveaus realistisch en haalbaar achten. Vooral voor wat betreft spreek- en gespreksvaardigheid blijken veel vmbo gl/tl leerlingen (71%) al op B1 niveau te presteren.
De vereiste niveaus voor Engelse lees- en luistervaardigheden in het vmbo-gl/tl zouden hiermee op hetzelfde of iets hogere niveau komen te liggen als van mbo-4 studenten wordt gevraagd; spreken, gesprekken voeren en schrijven zouden op een hoger niveau komen dan van mbo-4 studenten wordt gevraagd.

Afronding Engels mbo op hoger niveau dan vereist (onderzoeksvraag 9)
Bijna negentig procent van de gediplomeerden op mbo-4 heeft het vak op het standaardvereiste niveau afgesloten. Studenten mogen een examen Engels doen op een hoger niveau dan het standaardvereiste niveau, waarbij een verzoek wordt beoordeeld door de examencommissie van de mbo-instelling. 12 procent van de mbo-4 gediplomeerden heeft het vak op een hoger niveau afgesloten dan vereist. Regels zijn vaak niet duidelijk voor docenten en studenten, bleek uit

gesprekken met stakeholders en mbo-instellingen, en examens op een hoger niveau worden niet actief gestimuleerd. Van één roc is ons bekend dat studenten op niveau 4 zelf het niveau van Engels mogen kiezen en aan het begin van de opleiding een oefentoets krijgen als hulpmiddel om een niveau te kiezen. De praktijk is echter meestal dat examencommissies eisen dat eerst het examen van het vereiste niveau moet worden gehaald alvorens een examen op een hoger niveau mag worden geprobeerd.
In hoeverre Engels voor beroepsspecifieke eisen op een hoger niveau wordt afgerond kon niet worden afgeleid uit de zeer beperkt beschikbare gegevens van deze examens.

6.2 Uitdagend en haalbaar Engels ten behoeve van de drievoudige kwalificatieopdracht

Haalbaarheid en uitdagendheid (onderzoeksvraag 11)
Zoals de hoge cijfers voor Engels al doen vermoeden worden de examens door alle betrokkenen als gemakkelijk bestempeld. Vooral de instellingsexamens voor mbo-4 zijn makkelijk haalbaar en de ERK-eis voor de instellingsexamens (A2) wordt als laag beschouwd. Engels schrijven vormt hier volgens experts en studenten een uitzondering op en is (net als Nederlands schrijven) een uitdaging voor veel mbo-studenten. Het betreft dan vooral de basisgrammatica.
Het overall gebrek aan uitdaging wordt benadrukt door onderzoek van JOB uit 2017, waarin slechts 31 procent van de studenten de Engelse taallessen als uitdagend beoordeelt. Verder komt uit de verkenning het beeld naar voren dat de interesse in Engels bij studenten beperkt is en dat ze bijvoorbeeld liever vakinhoudelijke keuzedelen kiezen dan een keuzedeel Engels. Bovendien draagt de generieke insteek van Engelse lessen en examens bij aan de lage motivatie van studenten. Studenten raken meer gemotiveerd als Engels in de beroepscontext wordt geplaatst.
Bovenstaand laat zien dat er ruimte is om de eisen op het mbo te verhogen. Dat is het meest duidelijk bij de spreek- en gespreksvaardigheden waar de meeste studenten feitelijk al een niveau hoger presteren. Daarnaast gaat het wat betreft uitdaging en motivatie wellicht niet zozeer om het niveau, maar om de wijze waarop het Engels wordt ingevuld, waarbij beroepsspecifiek Engels als meer motiverend wordt gezien dan generiek Engels.

De bijdrage van huidige Engels voor de drievoudige kwalificatie-opdracht (onderzoeksvraag 10)
Kwalificeren voor de arbeidsmarkt: de verkenning laat zien dat de arbeidsmarkt geen knelpunten afgeeft dat mbo-gediplomeerden onvoldoende vaardig zijn in Engels bij instroom in mbo-beroepen. Tegelijk is zichtbaar dat Engels voor mbo-beroepen aan belang wint met name vanuit de ontwikkeling dat mbo-gediplomeerden steeds vaker te maken hebben met Engelssprekende collega's/arbeidsmigranten en klanten/patiënten. De behoefte vanuit de arbeidsmarkt ligt vooral bij een (betere) beheersing van Engels op de vaardigheden Spreken en Gesprekken voeren, nodig om met collega's dan wel klanten te kunnen communiceren. Als sprake is van beroepsspecifieke eisen in een kwalificatiedossier, dan liggen de eisen voor Spreken en Gesprekken voeren meestal op een hoger ERK-niveau dan wat nu generiek wordt geëist op mbo-4 (generieke eis is A2). Overigens geldt dit ook voor schrijven. Ook blijkt uit de verkenning dat er behoefte in diverse mbo-beroepen is aan een betere beheersing van vakjargon (beroepsgericht Engels) en daarmee samenhangend een behoefte om Engels in het mbo beroepsgerichter in te vullen.
Kwalificeren voor vervolgonderwijs: ook ten behoeve van doorstroom in vervolgonderwijs kan uit de verkenning worden geconcludeerd dat er geen grote en structurele knelpunten op het gebied van de beheersing van het Engels bestaan. Het beheersingsniveau van mbo-4 gediplomeerden is over het algemeen voldoende, hoewel betrokkenen uit het hbo variatie tussen gediplomeerden constateren. Er kan uiteraard sprake zijn van een selectie-effect, dat doorstromers naar hbo

relatief goed in Engels zijn. Ook wordt het beeld geschetst dat mbo-4 studenten die naar het hbo willen doorstromen er verhoudingsgewijs vaker voor kiezen om Engels op het mbo op een hoger niveau af te sluiten. En hoewel juist de spreek- en gespreksvaardigheden ruimschoots aan de huidige vereisten voldoen, zijn dit wel de vaardigheden die in het hbo nog het meest geoefend worden. Dat gebeurt omdat ze nodig zijn voor de toekomstige hbo-beroepspraktijk (op een hoger niveau dan andere vaardigheden, namelijk B2), direct toegepast kunnen worden in stages en omdat in het algemeen wordt gewerkt aan het wegnemen van spreekangst.
Kwalificeren voor de maatschappij: uit het onderzoek dat SLO heeft gedaan in het kader van de nieuwe (concept)examenprogramma's Engels voor vo blijkt dat er een grote behoefte is om Engels te spreken in de huidige maatschappij. De minimale eisen voor productieve vaardigheden zijn daarom voor vmbo-gl/tl opgeschroefd naar B1, omdat we in de maatschappij nu met meer Engels worden geconfronteerd dan pakweg tien tot twintig jaar geleden. Vooral de invloed van social media en het toenemende aantal migranten met verschillende taalachtergronden maken dat de beheersing van Engels een belangrijk onderdeel van de samenleving wordt. De grootste behoefte aan een goede beheersing van het Engels wordt vanuit de maatschappij waargenomen bij het spreken en gesprekken voeren. Deze gedachtegang is ook op de mbo-studenten en -gediplomeerden toepasbaar, hoewel die maatschappelijke noodzaak moeilijk in exacte ERK-eisen te formuleren is.

6.3 Aanbevelingen voor Engels mbo-4

Voorafgaand aan de aanbevelingen merken we eerst op dat de verkenning *aan de oppervlakte* geen grote knelpunten laat zien voor de positie en invulling van Engels in het mbo. Engels lijkt voor veel stakeholders waarmee is gesproken nauwelijks een beleidsthema, en er zijn weinig signalen dat de aansluiting op de arbeidsmarkt en vervolgonderwijs tot knelpunten leidt. De cijfers voor Engels zijn hoog, dus wat is het probleem? Andere thema's zoals vakvaardigheden, rekenen en Nederlands verdienen meer prioriteit, is de gedachte die veelvuldig wordt uitgesproken. Ook bestaat weerzin tegen hogere drempels voor studenten (zoals een eventuele verhoging van eisen Engels) met name omdat dit zou kunnen leiden tot minder gediplomeerden en dus minder instroom in de arbeidsmarkt (en gezien grote krapte is juist iedere instromer nodig). Onder de oppervlakte blijkt echter meer aan de hand: Engels op het mbo is niet uitdagend, de beroepsgerichte insteek wordt vaak gemist, en de generieke eisen voor mbo-4 lopen in de toekomst uit de pas met vereisen in het vmbo en hbo. We komen daarmee tot de volgende aanbevelingen.

Ruimte voor en behoefte aan een hoger niveau spreek- en gespreksvaardigheden Engels
De examenresultaten van mbo-4 studenten laten zien dat er in de breedte ruimte is om het vereiste niveau Engels op het mbo te verhogen. De behoefte aan een hoger niveau vanuit vervolgonderwijs en arbeidsmarkt is met name toegespitst op spreek- en gespreksvaardigheid, en minder voor schrijfvaardigheid. Veel mbo-4 studenten functioneren al op B1 voor spreken en gesprekken voeren, boven het huidige vereiste A2 niveau. Het zijn deze vaardigheden waar in het hbo *behoefte* aan is, die worden gezien als meest noodzakelijk om na het volgen van hbo-onderwijs het hbo-beroep uiteindelijk te kunnen uitoefenen op B2-niveau en waar ook tijdens sommige opleidingen nog expliciet tijd aan wordt besteed. En vanuit de mbo-arbeidsmarkt horen we in deze verkenning een vergelijkbaar geluid. De werkomgeving wordt steeds internationaler, met Engelssprekende collega's/arbeidsmigranten en klanten/patiënten. Mbo- en hbo-gediplomeerden hebben goede Engels spreek- en gesprekvaardigheden nodig om in een steeds internationaler wordende werkomgeving goed te kunnen functioneren. Daarbij past een ophoging van het ERK-

niveau van de generieke eisen mbo-4 voor spreek- en gespreksvaardigheden (dat is nu A2) in de doorlopende leerlijn in het beroepsonderwijs van vmbo-gl/tl naar mbo-4 naar hbo. Want in het hbo lijkt de eis voor spreek- en gespreksvaardigheden op B2 te liggen, terwijl in de nieuwe conceptexamenprogramma's vmbo-gl/tl ze waarschijnlijk op B1 komen te liggen en voor havo op voornamelijk B2.

Een aandachtspunt is de grote diversiteit aan instromers in het mbo zoals NT2-studenten, zij-instromers en opstromers vanuit mbo-2 en -3. Bij deze groepen instromende studenten – toenemend in aantal – kan het een tijd geleden zijn dat Engels onderwijs is gevolgd en kan de beheersing van Engels sterk variëren. Het bereiken van het vereiste mbo-eindniveau Engels vraagt mogelijk grotere inspanningen dan bij de reguliere vmbo-mbo-instromers (terwijl daar bij de bbl bijvoorbeeld weinig tijd voor is). De gemiddeld hoge cijfers overall en het beperkte aantal onvoldoendes wijzen op dit moment echter niet op een knelpunt.

Aanbeveling: Gezien de beoogde ERK-eisen voor vmbo-gl/tl, de ruimte die er gezien de prestaties van mbo-4 studenten is en de behoefte op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs (en de maatschappij) ligt het voor de hand om de ERK-eisen voor spreken en gesprekken voeren op te hogen van A2 naar B1. De verkenning toont dus een behoefte voor ophoging vanuit *elk* van de pijlers van de drievoudige kwalificatieopdracht. Dat is overigens geen vereiste, zo zijn de generieke eisen Engels voor mbo-4 in 2011 ingevoerd met name vanwege één pijler (het hoge aandeel doorstroom van mbo-4 naar hbo[11]).
Tegelijk geven werkveld en stakeholders ook signalen af van *mogelijke* knelpunten: afschrikkende werking voor doorstroom van mbo-2 en mbo-3 naar mbo-4; meer onderwijstijd nodig voor Engels bij hogere eis die liever besteed wordt vakvaardigheden, Nederlands en rekenen; specifieke doelgroepen komen in de knel. Hoewel de hoge cijfers voor Engels en de nu makkelijk haalbare instellingsexamens de kans klein maken dat die knelpunten bij ophoging ook daadwerkelijk zullen optreden, is het verstandig om de beweegredenen van een eventuele ophoging expliciet te benoemen en duidelijk te communiceren dat een ophoging haalbaar is en dat het niet ophogen ook tot ongewenste gevolgen als een gebrek aan motivatie bij studenten kan leiden (als vmbo-eisen omhooggaan).

Invulling van het Engels: meer beroepsspecifiek

De verkenning laat een duidelijke behoefte zien vanuit de arbeidsmarkt om het Engelse onderwijs op het mbo met meer betekenisvol ofwel meer beroepsspecifiek Engels in te vullen. Dat geldt voor het generiek Engels op mbo-4, maar zelfs ook voor het Engels op basis van beroepsspecifieke eisen. Ook vanuit het mbo zelf bestaat deze behoefte omdat wordt waargenomen dat het beroepsspecifiek Engels studenten meer motiveert dan generiek Engels. Bovendien onderscheidt het mbo zich met de beroepsspecifieke invulling van het vmbo, en wordt de toegevoegde waarde van het Engels op het mbo beter zichtbaar en uitlegbaar. Dat is des te meer van belang als de ERK-eisen van vmbo-gl/tl vergelijkbaar zijn met die voor mbo-4. Dat het Engelse onderwijs in het mbo in beperkte mate beroepsspecifiek wordt ingevuld heeft onder meer te maken met examendruk vanwege vele examens Engels en met (ingekochte) examens die als vrij generiek worden ervaren. In de beperkte tijd die er is – opvallend geeft 29 procent van de mbo-4 studenten in de

[11] Zie Nota van Toelichting in het "Besluit van 11 november 2011 tot wijziging van onder meer het Examenbesluit beroepsopleidingen WEB inzake de beroepsgerichte kwalificatiestructuur (Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB)".

meest recente JOB-Monitor aan geen lessen Engels te krijgen[12] – komt de focus in de lessen te liggen op wat studenten moeten weten om het examen te halen. En als dat vooral generieke kennis is, gaat dat ten koste van beroepsspecifieke invulling van de lessen.

Aanbeveling: zet in op een meer betekenisvolle invulling van het Engels op mbo-4 die relevant is voor het beroep en motiverend voor studenten, en besteedt daarbij aandacht aan vaktaal/-jargon. En onderzoek samen met het werkveld en experts nader welke knelpunten precies in de weg zitten en wat nodig is om een meer beroepsspecifieke invulling te realiseren.

[12] https://jobmbo.nl/monitor/

Bijlage – Omschrijving beheersingsniveau per vaardigheid

Algemene omschrijving beheersingsniveau	Niveau A1	Niveau A2	Niveau B1	Niveau B2
Vaardigheid Luisteren	Kan vertrouwde woorden en basiszinnen begrijpen die zichzelf, zijn familie en directe concrete omgeving betreffen, wanneer de mensen langzaam en duidelijk spreken.	Kan zinnen en de meest frequente woorden begrijpen die betrekking hebben op gebieden die van direct persoonlijk belang zijn (bijvoorbeeld basisinformatie over zichzelf en zijn familie, winkelen, plaatselijke omgeving, werk). Kan de belangrijkste punten in korte, duidelijke, eenvoudige boodschappen en aankondigingen volgen.	Kan de hoofdpunten begrijpen wanneer in duidelijk uitgesproken standaardtaal wordt gesproken over vertrouwde zaken die hij regelmatig tegenkomt op zijn werk, school, vrije tijd enz. Kan de hoofdpunten van veel radio- of tv-programma's over actuele zaken of over onderwerpen van persoonlijk of beroepsmatig belang begrijpen, wanneer er betrekkelijk langzaam en duidelijk gesproken wordt.	Kan een langer betoog en lezingen begrijpen en zelfs complexe redeneringen volgen, wanneer het onderwerp redelijk vertrouwd is. Kan de meeste nieuws- en actualiteitenprogramma's op de tv begrijpen. Kan het grootste deel van films in standaardtaal begrijpen.
Vaardigheid lezen	Kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen, bijvoorbeeld in mededelingen, op posters en in catalogi.	Kan korte, eenvoudige teksten lezen. Kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, menu's en dienstregelingen. Kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.	Kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer frequente dagelijkse, of aan het werk gerelateerde taal. Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.	Kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bijzondere attitude of standpunt innemen. Kan eigentijds literair proza begrijpen.
Vaardigheid gesprekken voeren	Kan deelnemen aan een eenvoudig gesprek, wanneer de gesprekspartner bereid is om zaken in een langzamer spreektempo te herhalen of opnieuw te formuleren en helpt bij het formuleren van wat de spreker probeert te zeggen. Kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden die een directe behoefte of zeer vertrouwde onderwerpen betreffen.	Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel hij gewoonlijk niet voldoende begrijpt om het gesprek zelfstandig gaande te houden.	Kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in het gebied waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of zijn persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, hobby's, werk, reizen en actuele gebeurtenissen).	Kan zodanig deelnemen aan een vloeiend gesprek, dat normale uitwisseling met moedertaalsprekers redelijk mogelijk is. Kan binnen een vertrouwde context actief deelnemen aan een discussie en hierin standpunten uitleggen en ondersteunen.
Vaardigheid spreken	Kan eenvoudige uitdrukkingen en zinnen gebruiken om de eigen woonomgeving en de mensen in de naaste omgeving te beschrijven.	Kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen familie en andere mensen, leefomstandigheden, opleiding en huidige of meest recente baan te beschrijven.	Kan uitingen op een eenvoudige manier aan elkaar verbinden, zodat hij ervaringen, gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities kan beschrijven. Kan in het kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen. Kan een verhaal vertellen of de	Kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen presenteren over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op zijn interessegebied. Kan een standpunt over een actueel onderwerp verklaren en de voordelen en

			plot van een boek of film weergeven en zijn reacties beschrijven.	nadelen van diverse opties uiteenzetten.
Vaardigheid schrijven	Kan een korte, eenvoudige mededeling doen, bijvoorbeeld voor het zenden van vakantiegroeten. Kan op formulieren persoonlijke details invullen, bijvoorbeeld naam, nationaliteit en adres op een inschrijvingsformulier noteren.	Kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven. Kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken.	Kan eenvoudige, samenhangende tekst schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Kan persoonlijke brieven schrijven waarin ervaringen en indrukken beschreven worden.	Kan een duidelijke, gedetailleerde tekst schrijven over een breed scala van onderwerpen die de persoonlijke interesse van de schrijver hebben. Kan een opstel of verslag schrijven, informatie doorgeven of redenen aanvoeren ter ondersteuning vóór of tégen een specifiek standpunt. Kan brieven schrijven waarin het persoonlijk belang van ervaringen en indrukken aangegeven wordt.

Bron: https://wetten.overheid.nl/BWBR0027963/2023-01-01#Bijlage2

© KBA Nijmegen